

ȘANSE EGALE în procesul electoral

Studiu de caz: Alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014

Această analiză este realizată de Centrul “Parteneriat pentru Dezvoltare” în cadrul programului „Femeile în Politică” care este implementat în parteneriat cu Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), Entitatea Națiunilor Unite pentru Femei (UN Women) și Fundația Est-europeană; și este finanțat de Guvernul Suediei.

CHIȘINĂU 2014

Cuprins

Lista figurilor.....	3
Lista tabelelor.....	3
Glosar.....	5
Introducere.....	6
I.Listele candidaților în Parlamentul Republicii Moldova: componența de gen	8
II.Componenta de gen în reflectarea campaniei electorale în media televizată.....	25
Dezbaterile electorale	26
Spoturile electorale	29
Talk-show-uri	34
Jurnale de știri.....	35
III.Aspecte privind averea deputaților și finanțarea campaniei electorale	37
IV.Percepțiile publice cu privire la promovarea femeilor în politică.....	39
V.Analiza platformelor electorale ale candidaților electorali	45
Concluzii	54
ANEXA : Criterii de evaluare a dimensiunii de gen în platformele electorale.....	57

Lista figurilor

Figura 1. Ponderea femeilor în rândul candidaților/candidatelor la funcția de deputat și deputați în Parlamentul Republicii Moldova în perioada 1990 (1998)-2014	10
Figura 2. Ponderea femeilor în rândul candidaților/candidatelor la funcția de deputat pe listele concurenților electorali din 30 noiembrie 2014.....	12
Figura 3. Ponderea respondenților/respondentelor care fac parte sau sunt implicați/te în activitatea partidelor politice	12
Figura 4. Barierele față de implicarea în activitatea partidelor politice	Error! Bookmark not defined.
Figura 5. Poziționarea femeilor și a bărbaților candidați pe listele electorale pe decile (scrutinele 1998-2014)	18
Figura 6. Poziționarea femeilor candidate pe listele electorale pe decile (scrutinele 1998- 2014).....	18
Figura 7. Poziționarea femeilor candidate pe listele electorale pe decile în scrutinul din 30 noiembrie 2014.....	20
Figura 2. Schimbări în poziționarea femeilor candidate pe listele electorale pe parcursul campaniei.....	21
Figura 9. Pierderile de gen în alegerile parlamentare din 28 noiembrie 2010.....	23
Figura 10. Vârsta medie a candidaților bărbați și femei (<i>scrutinele din 1998, 2005, 2009, 2010 și 2014</i>).....	24
Figura 11. Candidații după grupe de vârstă (scrutinul din 2014)	24
Figura 12. Prezența genurilor la dezbateri.....	26
Figura 13. Cota de piață medie înregistrată de emisiuni și prezența genurilor în cadrul acestora	28
Figura 14. Nivelul de audiență a postului TV și prezența femeilor în dezbateri	28
Figura 15. Nivelul de audiență a emisiunilor și prezența genurilor în cadrul acestora în funcție de perioada zilei.....	29
Figura 16. Prezența genurilor în spoturi.....	30
Figura 17. Distribuția de gen al eroilor spoturilor rulate	31
Figura 18. Prezența femeilor în spoturi pe concurenți electorali.....	32
Figura 19. Nivelul de audiență a emisiunilor și prezența genurilor în cadrul acestora în funcție de perioada zilei.....	33
Figura 20. Nivelul de audiență a postului TV și prezența femeilor în spoturi	33
Figura 21. Prezența genurilor la talk-show-uri	34
Figura 22. Prezența genurilor la talk-show-uri pe posturi TV	35
Figura 23. Genul eroilor principali în știri.....	35
Figura 24. Genul eroilor principali în știri pe posturi TV	36
Figura 25. Nivelul de audiență a postului TV și prezența femeilor în știri	36
Figura 26. Contribuții ale bărbaților și femeilor în favoarea partidelor politice	37
Figura 27. Contribuții ale bărbaților și femeilor în favoarea partidelor politice și ponderea femeilor pe listele de candidați.....	38
Figura 28. Rata de participare a alegătorilor femei și bărbați la alegerile din 30 noiembrie 2015	40
Figura 29. Percepții generale privind situația femeilor și a bărbaților în Moldova.....	41
Figura 30. În prezent în Republica Moldova există o egalitate reală între femei și bărbați?.....	41
Figura 31. Preferințe cu privire la genul celor care sunt la conducere	42
Figura 32. Percepții cu privire la gradul de prezență a femeilor în structurile de conducere.....	43
Figura 33. Introducerea cotelor minime de reprezentare a femeilor pe listele de candidați la orice tip de alegeri ..	43
Figura 34. Intenții de a candida la funcții în alegerile locale din 2015.....	44
Figura 35. Disponibilitatea de a susține un bărbat/femeie la funcția de... ..	44

Lista tabelelor

Tabelul 1. Structura organelor de conducere a partidelor politice: cazul partidelor Liberal și Liberal Democrat din Moldova.....	15
Tabelul 2. Evoluția în timp a raportului de gen pe listele electorale ale formațiunilor politice din componența Parlamentului în urma scrutinului din 2014	16
Tabelul 3. Unii indicatori de poziționare pe liste	17

Tabelul 4. Evoluția ponderii femeilor în rândul candidaților la funcția de deputat pe parcursul campaniei electorale	20
Tabelul 5. Distribuția de gen a structurilor parlamentului	22
Tabelul 6. Evoluția dimensiunii pierderilor de gen.....	23
Tabelul 7. Parametrii cantitativi ai monitorizării	26
Tabelul 8. Parametrii cantitativi ai monitorizării	30
Tabelul 9. Parametrii cantitativi ai monitorizării	34
Tabelul 10. Parametrii cantitativi ai monitorizării	35
Tabelul 11. Aspecte cantitative ale contribuțiilor în finanțarea campaniei electorale.....	37
Tabelul 12. Date privind veniturile și bunurile deținute, declarate de candidați în Parlamentul RM	38
Tabelul 13. Dimensiunile pierderilor de gen la scrutinul parlamentar și local	39

GLOSAR

BE „AM - UV”	Blocul Electoral „Alegerea Moldovei – Uniunea Vamală”
MPA	Partidul politic Mișcarea Populară Antimafie
PAD	Partidul Acțiunea Democratică
Partidul «Renaștere»	Partidul Politic Partidul „RENAȘTERE”
PCR	Partidul Politic „Partidul Comunist Reformat din Moldova”
PCRM	Partidul Comuniștilor din Republica Moldova
PDM	Partidul Democrat din Moldova
PFP	Partidul Politic „Partidul Forța Poporului”
PL	Partidul Liberal
PLDM	Partidul Liberal Democrat din Moldova
PLR	Partidul Liberal Reformat
PNL	Partidul Național Liberal
PP PVE	Partidul Politic Partidul Verde Ecologist
PPCD	Partidul Popular Creștin Democrat
PPDA	Partidul Politic „Democrația Acasă”
PPM	Partidul Politic „Patrioții Moldovei”
PPNT	Partidul Politic „Pentru Neam și Țară”
PPRM	Partidul Politic Partidul Popular din Republica Moldova
PSRM	Partidul Politic „Partidul Socialiștilor din Republica Moldova”
UCM	Uniunea Centristă din Moldova
PPP	Partidul Politic „Patria”
C I	Candidați Independenți

INTRODUCERE

Promovarea egalității de șanse pentru femei și bărbați în scopul afirmării politice constituie un imperativ al epocii. În unele state, până în prezent promovarea femeilor în viața publică și în procesele politice este obstrucționată de tradiții religioase conservative. În alte state, printre care și Republica Moldova, în pofida eforturilor depuse în asigurarea șanselor egale și promovarea femeilor în domeniul politico-administrativ, prezența genurilor în sfera politică rămâne a fi puternic dezechilibrată în direcția unei prezențe reduse a femeilor.

În urma scrutinelor parlamentare și locale în perioada de independență cota femeilor pe locurile electivă la toate nivelele administrative în RM, rămâne sub nivelul de 30%, cu mici fluctuații sau chiar regrese pe parcurs. O atare situație se menține, deși Republica Moldova și-a asumat o serie de angajamente pentru promovarea femeilor în viața politică prin ratificarea actelor internaționale în domeniu, prin semnarea Declarației Mileniului și aprobarea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului, prin adoptarea diverselor acte legislative la nivel național.

Conform **Legii cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați a Republicii Moldova, art. 7, alin. 2**, „Partidele și alte organizații social-politice sunt obligate să contribuie la asigurarea egalității de drepturi și de șanse între membrii săi, femei și bărbați, prin:

- a) asigurarea reprezentării în organele lor de conducere a componenței de femei și bărbați;
- b) asigurarea reprezentării în listele de candidați a femeilor și bărbaților fără discriminare după criteriul de sex”.

Cu toate acestea, analizele proceselor electorale, realizate în baza ultimelor scrutine, indică mai mulți factori care tradițional împiedică evoluțiile spre echilibrare a prezenței genurilor, precum:

- Mecanismele netransparente și neclare de promovare în cadrul formațiunilor politice,
- Dependenta economică a femeilor față de bărbați,
- Povara dublă a femeilor în cadrul gospodăriei, concomitent cu activitatea publică și multe altele.

Monitorizarea minuțioasă și continuă a proceselor politice prin perspectiva prezenței și promovării femeilor și bărbaților este necesară nu doar în calitate de instrument de generare a informațiilor mediatice. Aceasta urmează să ofere o perspectivă analitică amplă a proceselor și factorilor complecși, uneori latenți, care să sugereze eventualele abordări în sensul promovării unei participări mai echilibrate a genurilor în procesele politice.

În condițiile democrației, reprezentarea în structurile decizionale și administrative ține nemijlocit de rezultatele procesului electoral. Anume acest proces trebuie să constituie un punct de reper pe de o parte, și un moment demonstrativ pe de altă parte, pentru încercările de a arunca puțină lumină asupra unei părți a lanțului explicativ al subreprezentării femeilor, în cazul dat, în sfera politico-administrativă.

Demersul acestei lucrări constă în încercarea de a prezenta gradul de implicare a femeilor în competiția electorală, element fără de care este imposibil să discutăm într-o manieră substanțială pe marginea problemei reprezentării de facto în structurile puterii, constituite în

baza rezultatelor procesului electoral. Drept exemplu pentru această intervenție de abordare pot servi alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2010, care constituie un obiect de cercetare specific, prezentând rolul mult mai pronunțat al proceselor interioare din cadrul partidelor politice, care într-un final se încununează în oferta către cetățeni la ziua alegerilor.

În acest sens, investigarea noastră a cuprins mai multe direcții:

1. componența de gen a listelor de candidați, înregistrate de concurenții electorali, care s-au antrenat în cursă. Aici realizăm o cronică numerică și structurală a reprezentării ambelor genuri pe listele candidaților la scrutinele parlamentare în perioada 1998-2014;
2. componența de gen a structurilor de administrare a alegerilor. În această ordine de idei, am examinat dacă este valabil și în cadrul acestor structuri situația specifică pentru majoritatea domeniilor de activitate în Republica Moldova, exprimat prin predominarea numerică a genului feminin în general, dar prin defavorizarea acestuia la distribuția pe verticală, la nivelele decizionale prevalând genul masculin;
3. reprezentarea genurilor în producția mediatică în timpul campaniei electorale. A treia direcție a studiului a urmărit să scoată la iveală unele aspecte ale mediatizării din perspectiva de gen a ofertei politice a partidelor, reflectarea situației în ce măsură potențialul „succes” sau „eșec” poate fi pus pe seama prezenței inegale a genurilor în emisia mediatică;
4. analiza de conținut a platformelor electorale din perspectiva de gen;
5. studiu sociologic cantitativ (sondaj de opinie). O încercare de a ilustra aportul alegătorului în susținerea sau, dimpotrivă, obstrucționarea unei prezențe mai echilibrate a genurilor în politică.

I. Listele candidaților în Parlamentul Republicii Moldova: componența de gen

Analiza cauzei subreprezentării femeilor în domeniul politic indică asupra factorului „partid politic”. Astfel, subreprezentarea femeilor în politică în urma alegerilor în baza listelor de candidați trebuie căutată în mecanismele și principiile care stau la baza întocmirii listelor de candidați.

Monitorizările similare efectuate până în prezent oferă diverse explicații, deseori contradictorii, cu privire la implicarea femeilor în politică. Discuțiile cu femeile candidate la funcția de deputat la alegerile parlamentare anticipate din 2010¹ au condus la mai multe constatări. Pe de o parte, ponderea femeilor în partidele politice este una semnificativă. Pe de altă parte, vizibilitatea lor este mult mai mare la nivel de regiuni și localități și mai mică în conducerea de vârf. Prezența masivă a femeilor în partide este semnalată și de faptul că majoritatea partidelor mari dispun de organizații de femei.

Firul elementelor care vin în contradicție poate fi convențional numit „p[trat explicativ din 3 Da și 1Nu”, care se bazează pe:

- 1) recunoașterea necesității unei prezențe mai sporite a femeilor în politică (și pe listele electorale) și acceptarea realității că prezența acestora pe listele de candidați este mult mai modestă comparativ cu numărul femeilor și gradul lor de implicare în activitatea de partid,
- 2) recunoașterea faptului că femeile {în partid} dispun de experiența și capacitățile necesare pentru a participa în viața politică la același nivel cu bărbații,
- 3) recunoașterea faptului că povara dublă a femeilor în viața de familie reprezintă o barieră pentru implicarea mai activă în viața politică,
- 4) negarea genului drept criteriu de luat în calcul la întocmirea listelor și promovarea candidaților pe liste.

Afirmarea de la urmă încheie „cercul vicios”, care nu recunoaște existența barierelor specifice întâmpinate de femei în ascensiunea lor politică și nu acceptă careva forme de discriminare pozitivă în stare să compenseze situația creată, precum ar fi aplicarea de cote, principiul „fermoarului” la întocmirea listelor, care presupuneun bărbat, o femeie, un bărbat, o femeie și altele.

Argumentul „meritocrației” este cel mai des este pus în capul mesei atunci când se caută raționamente pentru combaterea aplicării discriminării pozitive întru promovarea unei prezențe mai înalte a femeilor pe listele de candidați în ierarhia formațiunilor politice.

Caracterul contradictoriu al acestui „pătrat explicativ” tocmai și poate fi rezolvat prin introducerea în ecuație a elementelor compensatorii.

Parte bună este că dezbaterea publică și politică a problemei respective în Republica Moldova se află dincolo de acest cerc vicios. Necesitatea adoptării cotelor de reprezentare a genurilor pe listele de candidați este cel puțin admisă de clasa politică. Pornind de la începuturi, trebuie să

¹„Șanse egale în procesul electoral. Alegerile parlamentare din Republica Moldova (1998-2010)”, Centrul „Parteneriat pentru Dezvoltare”, 2010

menționăm că în Republica Moldova există un set de acte normative care reglementează asigurarea egalității de șanse pentru femei și bărbați, inclusiv în domeniul politic.

Constituția Republicii Moldova, punctează expres egalitatea în fața legii și a autorităților indiferent de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială. În martie 2006 a fost adoptată Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse pentru femei și bărbați – actul juridic de bază în abordarea și încadrarea aspectului de gen în orice acțiune, inclusiv în lupta pentru puterea politică.

Articolul 7 al prezentei legi, intitulat „Egalitatea de șanse în domeniul electoral, în activitatea partidelor și a altor organizații social-politice”, prevede următoarele:

(1) Comisia Electorală Centrală, consiliile și birourile electorale de circumscripție asigură respectarea principiului egalității între femei și bărbați în domeniul electoral.

(2) Partidele și alte organizații social-politice sunt obligate să contribuie la asigurarea egalității de drepturi și de șanse între membrii săi, femei și bărbați, prin:

a) asigurarea reprezentării în organele lor de conducere a componenței de femei și bărbați;

b) asigurarea reprezentării în listele de candidați a femeilor și bărbaților fără discriminare după criteriul de sex.”

Analizii politici consideră că este nevoie de o reprezentare de minimum 30% a femeilor în structurile de la vârf ale partidelor politice. Doar astfel opinia acestora ar putea fi auzită și luată în considerație la adoptarea deciziilor. Recomandarea Rec(2003)3 a Comitetului de Miniștri al CONSILIULUI EUROPEI către statele membre accentuează: „Participarea echilibrată a femeilor și bărbaților înseamnă că reprezentarea atât a femeilor, cât și a bărbaților în orice organ decizional în viața politică sau publică nu trebuie să scadă mai jos de 40%².

Deși în Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați prevederile care impuneau cotele de reprezentare a genurilor pe listele electorale au fost excluse pe parcursul consultării proiectului, dezbaterile pe marginea subiectului au continuat cu intensități fluctuante și mai continuă până în prezent.

În legislaturile a XVIII-a și a XIX-a a Parlamentului Republicii Moldova problema „cotelor” a fost dezbătută de câteva ori, discuțiile încununându-se cu includerea unor proiecte legislative pe ordinea de zi al Forumului Constituțional. În septembrie 2010, un grup de deputați au elaborat un proiect de lege care prevede modificarea Codului Electoral prin introducerea unei cote obligatorii de minimum 30% pentru reprezentanții ambelor genuri în listele de candidați pentru fiecare tip de alegeri. Deși proiectul a fost avizat pozitiv de către Guvern, acesta nu a fost deocamdată examinat și supus adoptării de către Parlament.

În iunie 2014 Legislativul moldovean a votat în prima lectură proiectul de lege nr. 101 care stabilește o cotă obligatorie minimă de 30 la sută de reprezentare a femeilor pe listele electorale. Ulterior, un alt proiect de lege prevedea cota de 40% într-o serie de structuri reprezentative ale statului, printre care și obligația partidelor politice de a respecta această cotă în organele de conducere ale partidului și pe listele de candidați, introducând și specificația

²[https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec\(2003\)3&Language=lanEnglish](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec(2003)3&Language=lanEnglish)

„asigurându-se că din fiecare 5 persoane de pe orice segment numeric al listei cel puțin doi aparțin unui sex”.

Din păcate, nici una dintre aceste inițiative legislative nu au ajuns să fie votate în ultima lectură.

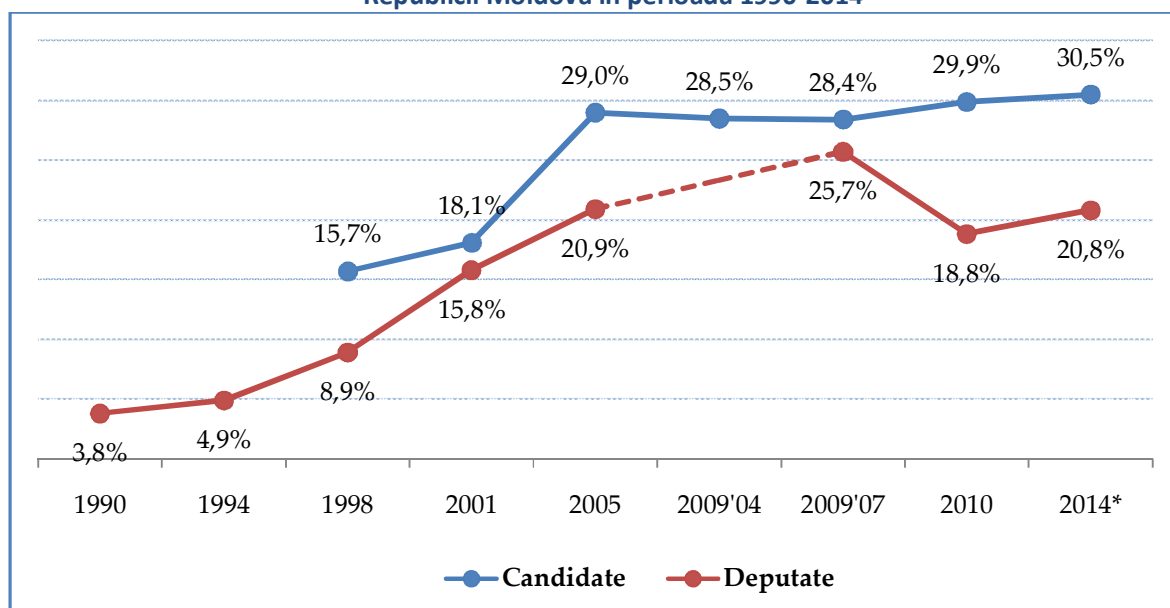
Între timp, evoluția numărului de femei în listele de candidați, precum și în rândul deputaților în Parlament, a stagnat începând cu anul 2005 până în prezent.

La alegerile din perioada 1990-2005 se înregistra o creștere pronunțată de la scrutin la scrutin, numărul femeilor în Parlament depășind 20 la sută din totalul deputaților. Ulterior, metaforic vorbind, indicatorul parcă s-a congelat înainte de salt, și se tot menține în jurul a 30 la sută în cazul listelor de candidați.

În ceea ce privește numărul de deputate, acesta a variat semnificativ, în pofida nivelului constant al procentului de femei pe liste la ultimele 5 scrutine. Astfel, pornind de la doar 3,8% femei în Parlament în 1990 acesta crește la 4,9% în 1994, 8,9% în 1998, 15,8% în 1998, 15,8% în 2001 și 20,9% în 2005. Cel mai mare număr de deputate a fost înregistrat în urma scrutinului din 29 iulie 2009 – 25,7%.

Aici apare al doilea element în ecuația reprezentării femeilor în organul legislativ, cel al plasării echitabile pe listele de candidați. În scrutinul din iulie 2009, au fost 28,4% femei pe liste și 25,7% în rândul aleșilor, în cel din noiembrie 2010 – 29,9% (un pic mai mare decât în 2009) pe listele candidaților și doar 18,8% femei deputate (semnificativ mai mic). O primă impresie indusă de liniile din figură de mai jos este că până în 2005 procesul a urmat o albie firească de impunere a femeilor spre nivelul meritat de prezență, atingând ulterior saturația, pierzând din potențialul de creștere. Întrebarea care apare ține de dilema – „nivelul meritat a fost atins” sau, totuși, „conservat”.

Figura 1. Ponderea femeilor în rândul candidaților la funcția de deputat și a deputaților în Parlamentul Republicii Moldova în perioada 1990-2014

* Componenta legislativului la prima ședință

Legea Nr. 294 din 21.12.2007 privind partidele politice din RM nu conține careva prevederi care ar condiționa aderarea la formațiunile politice a anumitor grupuri sociale de cetățeni, deci evident, nu putem vorbi de bariere impuse femeilor prin actele constitutive ale partidelor. Cauzalitatea nivelului de prezență trebuie căutată în mecanismele și procesele ce caracterizează două etape: 1) aderarea cetățenilor la partidele politice și 2) promovarea unui membru concret în cadrul formațiunii. Astfel, cercetarea prestației unui anumit grup social (femeile, în cazul dat) în cadrul partidelor politice, trebuie să reieșe din două ipoteze:

1. Femeile, din varii motive, se implică mai puțin în viața politică, în activitatea partidelor politice. Cifra de aproximativ 30% în rândul candidaților la funcția de deputat de facto ar însemna o proporție echitabilă, adică și în rândul membrilor de partid femeile ar reprezenta circa 30 la sută. În acest caz, evident, problemele se află în afara formațiunilor politice.
2. Partidele politice în interiorul lor conțin careva bariere specifice pentru femei. În acest caz, nivelul de promovare a femeilor pe listele de candidați este disproporționat cu prezența femeilor în rândul membrilor de partid.

La ultimele alegeri parlamentare, noiembrie 2014, a fost atins cel mai înalt nivel de prezență a femeilor pe listele de candidați de până acum – 30,5% din totalul concurenților, deși nesemnificativ în comparație cu scrutinele precedente. Variația indicatorului a fost cuprinsă între 48,9% pe listele Partidului Politic Democrația Acasă și 16,5% pe listele Partidului Forța Poporului. Din totalul celor 20 concurenți electorali formațiuni politice, doar 7 au acordat o treime de locuri în listele de candidați femeilor.

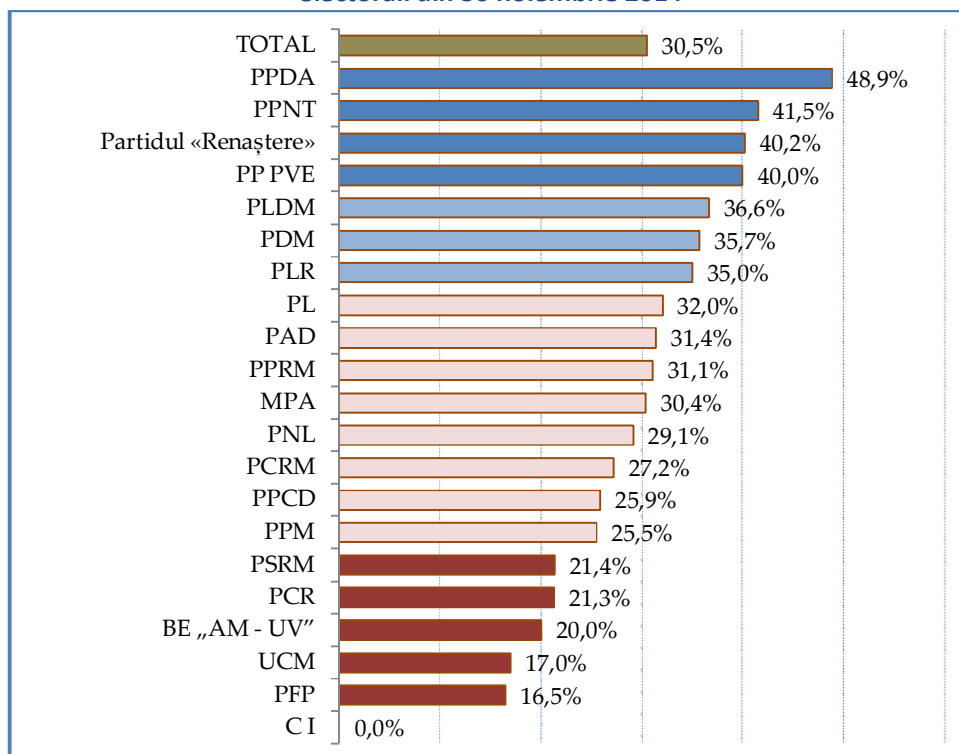
Dintre formațiunile politice care au trecut de pragul electoral și vor fi prezente în legislatura a XX-a a Parlamentului Republicii Moldova, două partide, PLDM și PDM, au oferit peste o treime din locurile de pe listele de candidați femeilor, PL a dispus de 32% din candidați femei, PCRM 27,2% și PSRM 21,4%.

Din cauza distribuirii inechitabile a femeilor pe parcursul listei, precum și în funcție de numărul de mandate obținute de fiecare dintre aceste cinci formațiuni, numărul de deputate (la momentul primei ședințe a Parlamentului nou ales) constituie 20,8%, departe de ponderea în rândul candidaților, dar și de nivelul maxim înregistrat vreodată (legislatura XVIII) – 25,7% femei deputate (vezi Figura 2).

Informațiile disponibile cu privire la nivelul de implicare a femeilor în activitatea partidelor politice sunt incomplete, dar și contradictorii. De asemenea, datele despre caracteristicile efectivului de membri ai partidelor nu sunt disponibile în formă publică. Majoritatea partidelor în documentele de constituire și în programele lor se pronunță pentru susținerea și promovarea femeilor în cadrul partidului. Totodată, niciunul dintre partide nu prevede termeni exacti ca și condiții sau obiective în acest sens.

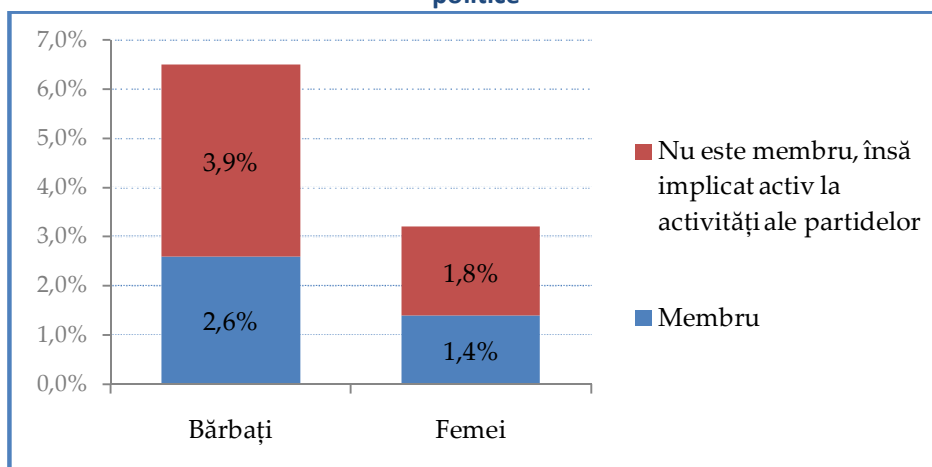
Partidele nu publică statisticile despre numărul de membri în funcție de sex. Unele date pot fi spicuite din declarațiile, luările de cuvânt ale reprezentanților partidelor. Astfel, într-un interviu acordat publicației „Curentul” în data de 3 mai 2014, Vicepreședintele PLDM, Liliana Palihovici, anunță cifra de 52% de femei în calitate de membri ai partidului.

Figura 2. Ponderea femeilor în rândul candidaților la funcția de deputat pe listele concurenților electorali din 30 noiembrie 2014

Un sondaj realizat în septembrie 2012 indică existența unui nivel mult mai modest de participare a femeilor în activitatea partidelor politice. La acel moment, din totalul persoanelor (18 ani și mai mult) intervievate, 1,4% femei au anunțat că sunt membre de partid, aproape de două ori mai puțin față de bărbați (2,6%). Analiza implicării brute (sunt membri sau sunt implicați activ în activitatea vreunui partid) demonstrează o discrepanță, practic, dublă – 3,2% femei și 6,5% bărbați.

Figura 3. Ponderea respondenților care fac parte sau sunt implicați activ în activitatea partidelor politice

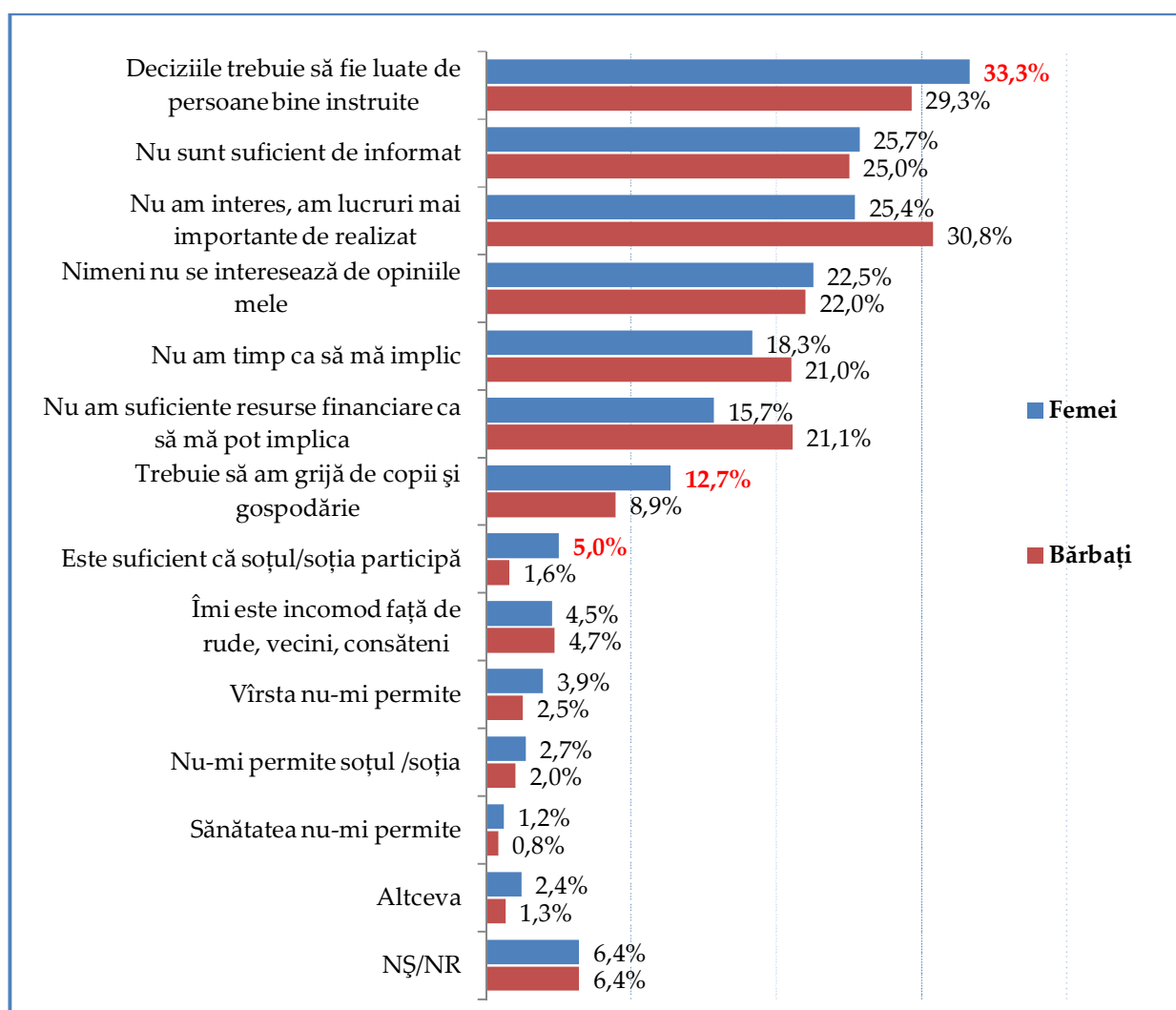

Cauzele neimplicării în activitatea partidelor nu diferă substanțial la bărbați și femei. În primul rând, nu sunt evidențiate careva obstacole specifice unui anumit gen. Totuși, astfel de bariere, precum neîncrederea în propriul nivel de instruire („deciziile trebuie luate de persoane bine instruite”), implicarea în viața privată („trebuie să am grijă de copii și gospodărie”), delegarea rolului de implicare în politică soțului afectează femeile într-o măsură mai mare decât bărbații.

Pornind de la variația mare a numărului de femei în rândul candidaților, de la partid la partid (de la 16,5% la 48,9%, vezi figura 2), putem presupune, că și în rândul membrilor de partid această pondere variază foarte mult. Astfel, discrepanța între numărul populației feminine și a celei masculine implicate în activitatea partidelor nu poate fi generalizată pentru toate formațiunile politice care activează pe teritoriul Republicii Moldova.

În final, atât componența de gen a membrilor partidelor (concrete), cât motivația și factorii care ipotetic cauzează nivel diferit de implicare a femeilor comparativ cu bărbații, rămân a fi cu multe necunoscute.

Figura 4. Barierele față de implicarea în activitatea partidelor politice

Să ne amintim, totuși, despre cele 52% femei printre membrii Partidului Liberal Democrat din Moldova, cifră anunțată oficial de un exponent al formațiunii. În acest caz particular, cu siguranță constatăm o subreprezentare a femeilor membre de partid în listele de candidați, validând, deci, ipoteza despre existența a careva bariere în interiorul partidelor. Dacă insistăm pe analogia între partide (un anumit număr de femei candidate pe listele diferitor partide ar însemna și un nivel similar de membri de partid femei) putem admite, că această ipoteză rămâne valabilă cel puțin pentru câteva dintre partidele parlamentare.

Ascendența politică (clasică!) a unei persoane inevitabil trebuie să fie precedată de o carieră de succes în cadrul partidelor. De aceea, componența de gen a structurilor partinice, la fel, constituie o preocupare a prezentei monitorizări. Cazurile partidelor parlamentare³ arată, că în structurile de conducere ale acestora femeile sunt prezente la un nivel foarte scăzut atât în conducerea centrală, cât și în cea de nivelul 2.

În toate cele cinci partide Parlamentare liderii sunt bărbați. O situație similară se înregistrează și în cazul secretarilor generali de partid. Într-un singur organ de partid (Curtea de Etică a PLDM), femeile sunt prezente în număr egal cu bărbații. La fel, într-un singur caz (secretarii organizațiilor teritoriale ale PLDM), femeile reprezintă peste o treime, mai exact patru din zece secretari. În alte situații, atât pe partide cât și pe poziții în structuri, femeile sunt în minoritate, mai puțin de o treime.

Așadar, la un prim nivel de ascensiune politică –în cadrul formațiunilor politice – femeile rămân în umbră. Cauzele acestui fenomen necesită investigații dedicate și specifice.

În ce privește listele de candidați, constatăm că prezența femeilor este mai înaltă decât în cadrul structurilor de partid, inclusiv ale celor teritoriale.

³În baza informațiilor (până la nivelul conducerii organizațiilor teritoriale) disponibile pe paginile web al formațiunilor. Datele pentru PCRM nu sunt disponibile pe pagina web.

Tabelul1. Structura organelor de conducere alepartidelor politice prezente în Parlament, legislatura XX⁴

		Partidul Liberal	Partidul Liberal Democrat	Partidul Democrat	Partidul Socialiștilor
Președintele partidului					
Vice-președinți		 	 	 	
Secretar general					-
Biroul Permanent		 	 	-	-
Comisia Cenzori		 	 	 	
Curtea de Etică		-	 	-	-
Consiliul Republican		-	 	-	-
Organizații teritoriale	Președinți	 	 	 	
	Vice-președinți	 	 	 	
	Secretari	 	 	 	

⁴ Lipsește Partidul Comuniștilor din Republica Moldova, în cazul căruia nu sunt disponibile informațiile despre structura organelor de conducere

În general, cercetarea demonstrează că ponderea femeilor pe listele de candidați a înregistrat o creștere până la scrutinul din 2005, apoi a urmat o stabilizare, care s-a menținut și la ultimul scrutin. Totodată, constatăm că numărul femeilor pe liste variază foarte mult de la o formațiune la alta.

În final, s-a stabilit că evoluția indicatorului dat de la un scrutin la altul în cadrul fiecărei formațiuni a fost diferită. În tabelul ce urmează sunt prezente cotele femeilor pe listele a celor formațiuni politice, care în intervalul analizat au participat la cel puțin trei scrutine parlamentare.

Numărul femeilor pe liste a evoluat în mod diferit, având perioade de creștere, cât și tendințe negative. Ne vom referi la următoarele formațiuni:

- PCRM a început cu doar 9,7% femei pe liste în 1998, atingând cota de 32% în iulie 2009, ca apoi, în ultimul scrutin, să scadă până la 27,2% femei;
- PDM, PLDM și PL sunt partidele care au majorat aproape constant prezența femeilor pe liste, la ultimul scrutin numărul acestora crescând semnificativ. De menționat, că PDM și PLDM pentru prima dată au depășit nivelul de o treime în prezență.

Creșterea stabilă a numărului de femei – candidate independente – la ultimul scrutin a fost întreruptă. Pentru prima dată, în numărul total de candidații independenți nu a fost înregistrată nici o femeie.

Tabelul2. Evoluția în timp a raportului de gen pe listele electorale ale formațiunilor politice din componența Parlamentului în urma scrutinului din 2014

	1998	2001	2005	2009,04	2009,07	2010	2014	Evoluția
PCRM	9,7%	13,6%	23,3%	30,4%	32,0%	23,3%	27,2%	+-
PDM	-	18,4%	-	29,4%	33,0%	33,3%	35,7%	+
PLDM	-	-	-	17,6%	17,6%	26,2%	36,6%	+
PL	-	-	-	23,3%	28,4%	25,2%	32,0%	+-
PSRM	28%	-	-	-	-	-	21,4%	
Candidați independenți	9,0%	10,0%	16,7%	20,0%	-	26,3%	0%	+

Indiferent de componența de gen în liste, distribuția de gen a deputaților în Parlament este determinată și de alți doi factori, și anume:

1. poziționarea pe listă a bărbaților și a femeilor: centrarea pe locurile eligibile a femeilor ar genera în parlament un echilibru de gen mai pronunțat, decât cel pe liste și invers;
2. rezultatele obținute de fiecare partid: cu cât numărul de femei pe listă, în general, și pe poziții în rândul partidelor care trec pragul electoral este mai mare, cu atât mai mare va fi prezența acestora în parlament.

La capitolul *poziționare pe liste*, rămân valabile cele două constatări făcute în cadrul monitorizărilor scrutinelor anterioare:

1. la capitolul poziționare pe liste, candidatele sunt defavorizate;
2. ca și în cazul *procentului general de femei pe liste*, situația a înregistrat unele evoluții pozitive pe parcurs, diminuându-se în scrutinele 2009-2010, dar înregistrând unele îmbunătățiri nesemnificative în 2014.

Pentru argumentare:

- poziția medie pe care o ocupă în listă un bărbat este cu 5-11 poziții mai aproape de capulșirului. Diferența a evoluat semnificativ. Astfel, în scrutinul din 1998, diferența constituia 10 poziții (46 – poziția medie pentru bărbați și 56 – pentru femei). În scrutinul din 2001, diferența se reduce la 8 puncte, în 2005 – la 5, iar în 2009 constituie 6 puncte în aprilie și tocmai 8 puncte în iulie. Scrutinul din 2010 a înregistrat diferența record între pozițiile medii ale candidaților și cele ale candidatelor – 11. La ultimul scrutin un bărbat se poziționa în mediu cu 9 puncte mai aproape de fruntea listei decât o candidată, adică locul mediu ocupat pe listă în cazul bărbaților a fost mai mic cu 9 puncte decât cel mediu în cazul femeilor;
- femeile, de fapt, nu se regăsesc în fruntea listelor electorale (pe prima poziție). La unele scrutine nu a existat nici o listă de candidați condusă de o femeie (2001 și iulie 2009). În toată perioada monitorizată (1998-2014) numărul maxim de formațiuni ale căror liste de candidați au fost conduse de femei este 2. În scrutinul din 2014, la fel, doar 2 formațiuni au avut femei cap de listă, deși a fost înregistrat cel mai mare număr de concurenți electorali;
- a crescut semnificativ ponderea femeilor pe primele 5 poziții de pe listă, de la 5,3% (1998) la 21,7% (2009), ca apoi iarăși să descrească. În scrutinul din iulie 2009 deja doar 10% din primele 5 poziții pe liste erau ocupate de femei, apoi la alegerile din 28 noiembrie 2010 indicele respectiv a constituit 15%. Acest indicator este unicul care în 2014 a înregistrat un nivel record, când fiecare al patrulea candidat dintre primele 5 poziții era femeie (23,1%).

Tabelul 3. Unii indicatori de poziționare pe liste

Indicator		Scrutin						
		1998	2001	2005	2009.04	2009.07	2010	2014
Poziția medie pe liste	Bărbați	46	48	48	49	48	47	44
	Femei	56	56	53	55	56	58	53
	Diferența	10	8	5	6	8	11	9
Nr. persoane în fruntea listei	Bărbați	13	17	10	10	8	18	18
	Femei	2	0	1	2	0	2	2
Procentul pe primele 5 poziții	Femei	5.3%	5.9%	21.8%	21.7%	10.0%	15.0%	23.1%
	Bărbați	94.7%	94.1%	78.2%	78.3%	90.0%	85.0%	76.0%

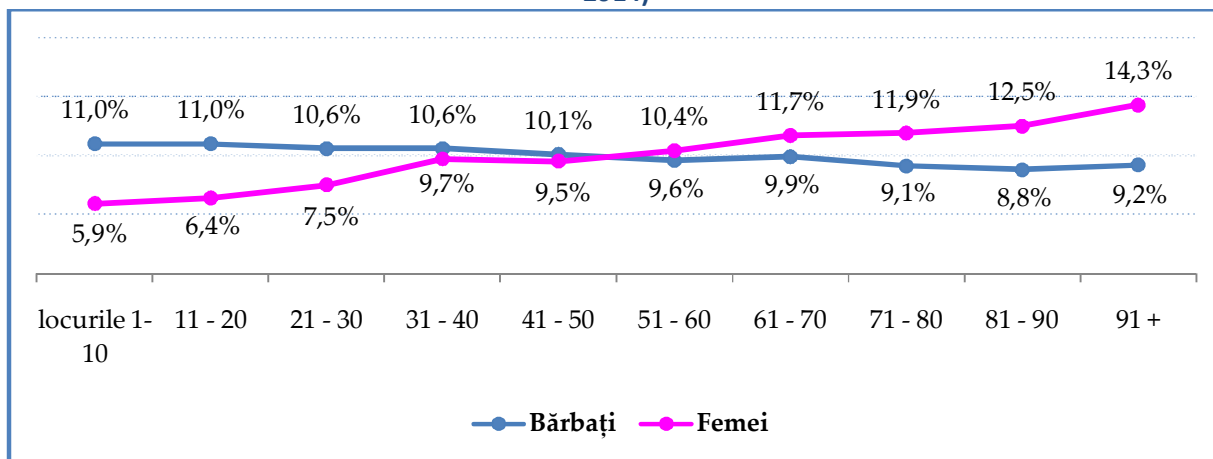
Reprezentarea grafică de mai jos (Figura 5.) oferă o imagine de ansamblu asupra poziționării pe liste a candidaților de ambele genuri. În figura 5 (care este calculată pe datele sumate pentru din toate scrutinele din perioada 1998-2014) pozițiile pe listă sunt împărțite în decile⁵. Se observă foarte clar că femeile sunt concentrate în a doua parte a listelor, iar în prima sunt prezenți mai masiv bărbații.

În prima decilă (care corespunde în mare parte primelor zece poziții din listă) se plasează 11% candidați și doar 5,9% candidate. Discrepanța este în favoarea candidaților în primele cinci decile

⁵ Odată ce numărul candidaților pe liste nu este unul standard, s-a recurs la distribuirea procentuală a pozițiilor față de numărul total de candidați în fiecare listă și apoi la gruparea mărimilor obținute de fiecare caz în zece grupuri. Astfel, de ex., în cazul unei liste de 100 de persoane, prima decilă reprezintă pozițiile 1 – 10, iar în cazul unei liste de 50 de persoane, aceasta va reprezenta pozițiile 1 – 5.

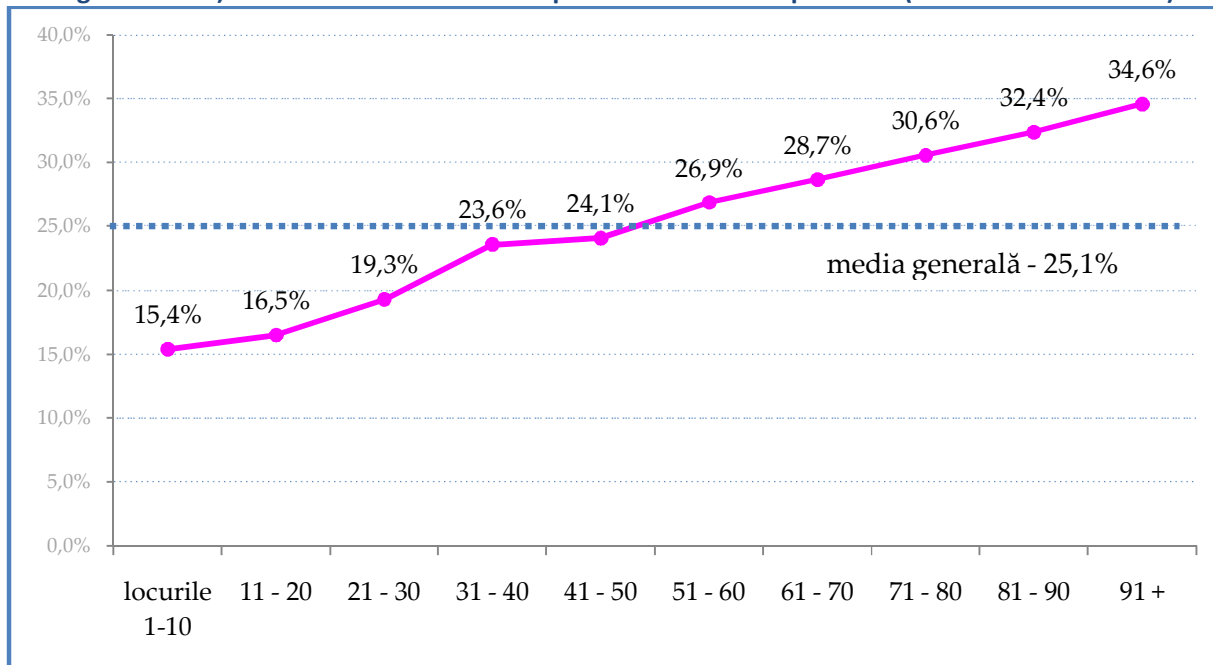
(prima jumătate a listei). Începând cu decila a șasea și mai departe spre finalul listei raportul este în favoarea femeilor, astfel încât în ultima decilă (care corespunde ultimelor poziții din listă) sunt plasate 14,3% candidate și doar 9,2% candidați.

Figura 5. Poziționarea femeilor și a bărbaților candidați pe listele electorale pe decile (scrutinele 1998-2014)

Pentru a asigura o și mai mare claritate la acest subiect, îl prezentăm și în altă formă. Figura 6 vizează ponderea femeilor în rândul candidaților în interiorul fiecărui grup decimale (zece poziții).

Figura 6. Poziționarea femeilor candidate pe listele electorale pe decile (scrutinele 1998-2014)

Astfel, femeile au constituit 25,1% din numărul total de candidați în ultimele șase scrutine. Dacă analizăm includerea candidaților pe liste, se observă o variație semnificativă în funcție de locuri, procentul fiind mic la începutul listei și mult mai înalt la coadă (de la decilele inferioare la cele superioare).

În prima decilă (ex., primele zece poziții dintr-o listă cu 100 candidați) femeile constituiau 15,4%, cu mult mai puțin decât cota generală (25,1%). Nu este cu mult mai semnificativă reprezentarea femeilor în a doua decilă – 16,5%.

Doar în decila a șasea (pozițiile 51-60 dintr-o listă cu 100 candidați) procentul femeilor este un pic mai mare decât cel general – 26,9%, mărindu-se constant în continuare până la cota de 34,6% în ultima decilă (ultimele zece poziții).

La alegerile din 30 noiembrie 2014, deși procentul femeilor pe liste constituie 30,5%, tendința poziționării pe liste este una asemănătoare. Ponderea femeilor variază între 18,3% în prima decilă și 39,4% în decila a zecea.

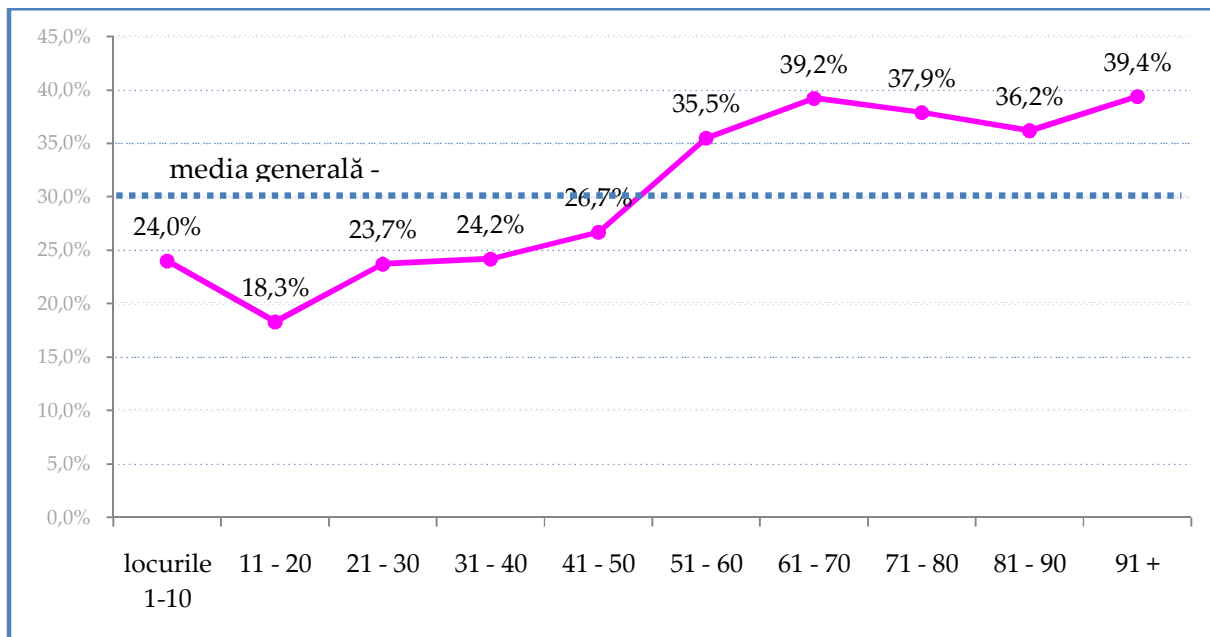
Totodată, constatăm că tendințele manifestă o direcție de îmbunătățire. Pe lângă faptul că scrutinul 2014 a înregistrat cea mai înaltă prezență a candidatelor, se constată și o ușoară corectare a poziționării pe liste. Pentru prima dată cea mai mică pondere a femeilor este înregistrată nu în prima decilă, în cazul dat ponderea femeilor pe primele 10 locuri este mai mare decât pe locurile 11-30 (decilele 2 și 3). În plus, compararea poziționărilor în scrutinele 1998-2010 cu cea din 2014 indică o ușoară echilibrare. În scrutinele precedente media creșterii procentului de femei de la o decilă la altă constituie⁶ 11 puncte procentuale, pe când în scrutinul din 2014 - 7 p.p. ceea ce denotă o ușoară tendință spre echilibrare.

Un alt proces în stare să determine prezența finală a femeilor pe listele electorale sunt modificările listelor de candidați pe parcursul campaniei. Din momentul înregistrării concurentului electoral la Comisia Electorală centrală, cu două luni înainte de ziua alegerilor și până la ultima săptămână înainte zilei alegerilor (când modificările pe liste nu mai pot fi operate), concurenții electorali deseori operează modificări prin excluderea/includerea a candidaților, cât și schimbări în plasamentul acestora de-a lungul listei.

Pentru a analiza impactul acestui proces, a fost examinată componența de gen a listelor la momentul înregistrării concurenților pentru a fi comparată cu cea finală, cea din ziua alegerilor. Ca și prezență generală, ponderea femeilor pe liste a înregistrat o ușoară descreștere (cu 0,5%). Per total, modificările pe partide nu au depășit 3% în niciunul din cazuri, astfel rezultând concluzia că modificările componenței listelor nu au implicat schimbări esențiale.

⁶Cu cât este mai mare % femeilor (în mediu) de la o decilă și decila următoare.

Figura 7. Poziționarea femeilor candidate pe listele electorale pe decile în scrutinul din 30 noiembrie 2014

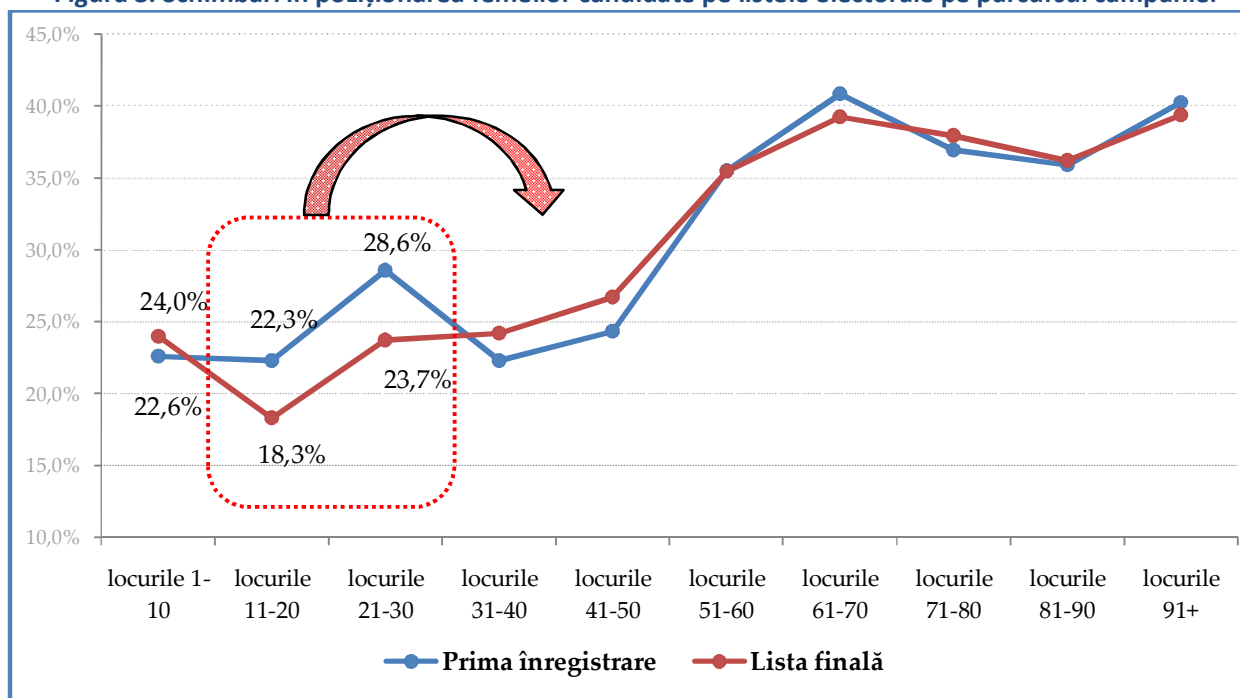

Tabelul 4. Evoluția ponderii femeilor în rândul candidaților la funcția de deputat pe parcursul campaniei electorale

	Lista finală	La momentul înregistrării candidatului	Diferența
TOTAL	30,5%	31,0%	-0,5%
PPDA	48,9%	49,1%	-0,2%
PPNT	41,5%	41,5%	0,0%
Partidul «Renaștere»	40,2%	41,7%	-1,6%
PP PVE	40,0%	42,6%	-2,6%
PLDM	36,6%	35,9%	0,7%
PDM	35,7%	35,0%	0,8%
PLR	35,0%	32,7%	2,3%
PL	32,0%	35,0%	-2,9%
PAD	31,4%	31,0%	0,4%
PPRM	31,1%	31,1%	0,0%
MPA	30,4%	31,1%	-0,7%
PNL	29,1%	28,2%	1,0%
PCRM	27,2%	26,2%	1,0%
PPCD	25,9%	25,0%	0,9%
PPM	25,5%	25,5%	0,0%
PSRM	21,4%	21,4%	0,0%
PCR	21,3%	23,3%	-2,0%
BE „AM-UV”	20,0%	18,5%	1,5%
UCM	17,0%	18,9%	-1,9%
PFP	16,5%	16,5%	0,0%
PPP		28,2%	-

Pe de altă parte, poziționarea în listă, indică schimbări semnificative în defavoarea femeilor. Pe parcursul campaniei electorale din 2014 poziția medie a unei candidate s-a deplasat cu 2 poziții de la începutul listei, cele mai mari diminuări ale ponderii femeilor fiind operate în decilele 2 și 3. Luând în calcul că numărul de mandate obținute de partidele care au trecut de pragul electoral variază între 13 și 23, devine clar că decila a doua, cel puțin, este crucială și modificările în cadrul acestuia par să fi determinat diferența între ponderea femeilor în rândul candidaților (30,5%) și a deputaților aleși (20,8%).

Figura 8. Schimbări în poziționarea femeilor candidate pe listele electorale pe parcursul campaniei

Și în final, în structurile parlamentului⁷ prezența femeilor variază, per total la toate nivelele, acestea activând într-o măsură mai mare decât în componența generală a legislativului. Astfel, executivul este condus de un președinte bărbat, o vicepreședintă și vicepreședinte.

Din componența biroului permanent fac parte două femei din numărul total de 9 membri, deci o prezență egalabilă cu ponderea femeilor în rândul deputaților.

Din cele 9 comisii parlamentare trei sunt conduse de femei, iar patru din cei 13 vicepreședinți sunt femei. Astfel, la aceste nivele, femeile ocupă în jur de o treime de poziții.

Circa 22% femei ocupă poziția de secretar al comisiilor parlamentare (2 din 9). În general, din comisii fac parte 14 femei (în total 69 de membri) sau 20%.

La nivel de secretariate a comisiilor femeile predomină (aprox. două treimi).

Deci, constatăm un nivel de prezență a femeilor în structurile de conducere a Parlamentului peste media generală din componența acestuia.

⁷ Este prezentată situația la momentul constituirii inițiale a structurilor, fără modificările parvenite în urma plecării unor deputați în organele executive

Tabelul 5. Distribuția de gen a structurilor parlamentului

Poziție		Componentă	
Președintele Parlamentului			
Vice-președinți			
Biroul permanent		 	
Comisii parlamentare	Președinți	 	
	Vice-președinți	 	
	Secretari	 	
	Membri	 	
	Secretariat		

Pierderile de gen

Afirmasem anterior că sub-reprezentarea femeilor în Parlament este determinată nu doar de prezența generală a femeilor pe liste, ci și de poziționarea pe listă a bărbaților și a femeilor, cât și de rezultatele obținute de fiecare partid în scrutin.

În continuare, ne propunem să stabilim cota „pierderilor de gen”, suportate de fiecare partid care a reușit să depășească pragul electoral. Drept „pierderi de gen” este considerată diferența dintre procentul femeilor în rândul candidaților pe listele unui sau altui partid și procentul de femei în numărul deputaților din partea acestui partid. În mod matematic, dimensiunea pierderilor de gen reiese dintr-o formulă simplă, compusă din procentul general pe liste și cel din primele poziții care au trecut în Parlament.

La nivel general, legislatura a XX-a a Parlamentului, constituită în urma scrutinului din 30 noiembrie 2014 va număra 21 de deputate, ceea ce va constitui 20,8% din corpul deputaților. Femeile au constituit 30,5% din numărul candidaților electorali. Astfel, pierderile de gen în actualul scrutin au atins cota de 9,7% în defavoarea femeilor.

Acest indicator este determinat, pe de o parte, de repartitia de gen pe listele tuturor participanților la electorală, inclusiv partidele care nu au devenit parlamentare, iar pe de altă parte de numărul de deputate din partea a doar 5 partide care au trecut pragul. Să ne imaginăm o situație, în care în rândul partidelor învingătoare se înregistrează o prezență mult mai bună a femeilor pe lista de candidați și pe pozițiile de trecere. În acest caz, nu am fi avut pierderi de gen. Vom examina procentul pierderilor de gen în rândul fiecărui dintre aceste cinci partide.

Dintre aceste cinci partide menționăm unul care a înregistrat valoare pozitivă a pierderii de gen. Este vorba de PCRM, unde femeile au constituit 27,2% candidați, dar 28,6% deputate. Diferența

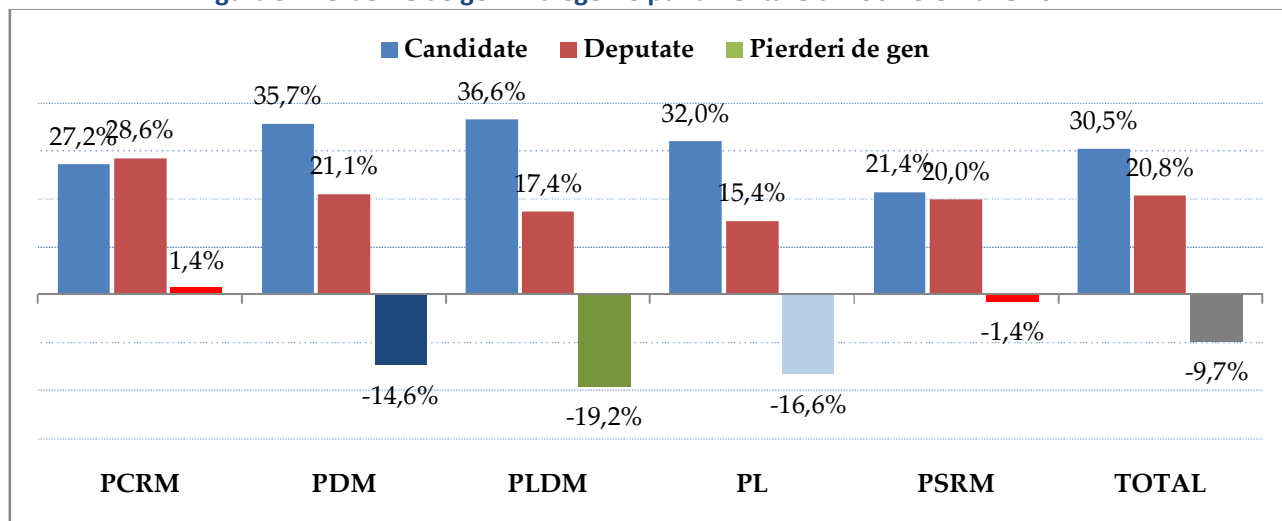
aicieste cu semnul plus, alcătuind 1,4%. Aceasta se explică prin faptul că în rândul celor 21 de deputați ponderea femeilor a fost mai mare decât în rândul celor 103 candidați. Deci, pe ultimele poziții, au fost concentrați mai mult candidați bărbați.

Cele mai mari pierderi de gen s-au produs pe listele PLDM, care, deși, a avut peste o treime din poziții pe lista candidaților ocupate de femei, va avea doar 4 deputate. Asta din cauză că pe primele 23 de poziții ale listei au fost doar 4 femei. Pierderile de gen în cazul acestui partid constituie 19,2%.

PL și PDM au produs pierderi de gen în valoare de 16,6% și 14,6%, respectiv.

Cât privește PSRM, deși înregistrează o valoare negativă a pierderilor de gen, totuși, este aproape de 0, deoarece, ca și PCR, a „compensat” sub-prezența persoanelor feminine pe listele de candidați, comparativ cu celelalte partide parlamentare, prin plasarea mai multor femei pe locuri eligibile.

Figura 9. Pierderile de gen în alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014

Pe parcursul ultimilor trei scrutine dimensiunea pierderilor de gen e în creștere. În scrutinul din iulie 2009 acestea constituiau -2,8%, în 2010 au atins nivelul de -9,3%, iar în 2014 -9,7%. Dacă e să ne referim la partide separat, constatăm o diminuare în „performanța” PCR, unica formațiune care tradițional nu producea pierderi de gen. PDM înregistrează o reducere a dimensiunii pierderilor de gen, PLDM sporește acest indicator, iar în cazul PL tendința este neconstantă.

Tabelul 6. Evoluția dimensiunii pierderilor de gen

	2014	2010	2009'2
PCR	1,4%	5,3%	9,7%
PDM	-14,6%	-20,0%	-25,3%
PLDM	-19,2%	-16,8%	-0,9%
PL	-16,6%	-8,5%	-15,1%
TOTAL	-9,7%	-9,3%	-2,8%

Unele aspecte socio-demografice

Listele candidaților, înregistrate la Comisia Electorală Centrală, nu furnizează prea multe date care ne-ar permite să reflectăm asupra chestiunii privind raportarea între discriminare și meritocrație.

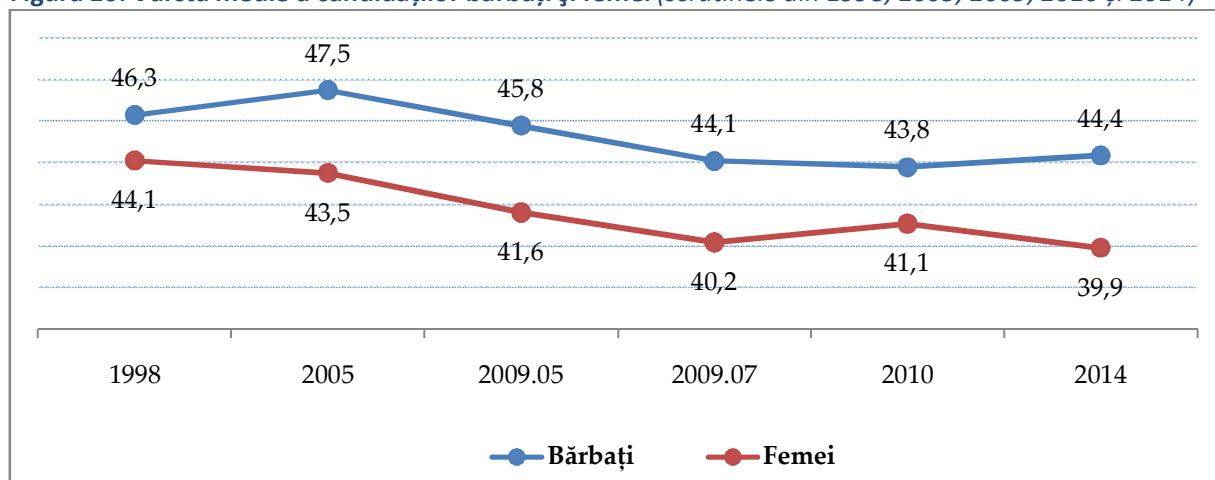
Atestăm însă, între cele două grupuri – femei și bărbați – diferențe semnificative în ceea ce privește vârsta acestora.

În șase scrutine (perioada 1998-2014, cu excepția celui din 2001 pentru care nu dispunem de datele privind vârsta candidaților), o candidată a avut în medie 41 de ani, cu trei ani mai puțin decât un candidat bărbat (45 de ani).

De la un scrutin la altul, contingentul candidaților atât de gen masculin, cât și feminin a întinerit cu mult.

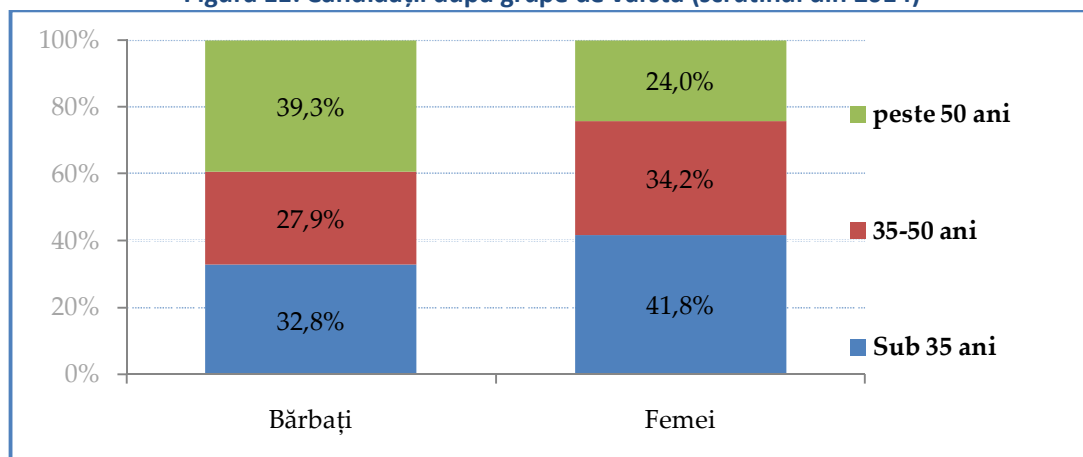
În scrutinul din 30 noiembrie 2014 vârsta medie a unei candidate femei a constituit 39,9 ani (cea mai mică vârstă medie din toate scrutinele reflectate), iar a unui candidat bărbat – 44,4 ani.

Figura 10. Vârsta medie a candidaților bărbați și femei (scrutinele din 1998, 2005, 2009, 2010 și 2014)

Distribuția pe grupe de vârstă subliniază faptul că femeile care figurează pe listele candidaților la deputat sunt ceva mai tinere, comparativ cu bărbații. Patru din zece candidate au sub 35 de ani, în acest segment de vârstă încadrându-se doar 32,8% candidați bărbați. În grupul de mijloc (35-50 ani) au predominat din nou femeile: 34,2% candidate și 27,9% candidați. Și doar în ultimul grup de vârstă (50 ani și mai mulți) situația este inversă: 39,3% bărbați și doar 24% femei.

Figura 11. Candidații după grupe de vârstă (scrutinul din 2014)

II. Componenta de gen în reflectarea campaniei electorale în media televizată

Media reprezintă un element cheie în succesul sau insuccesul electoral, în particular și prestația politică, în general. În democrațiile avansate, în condițiile unei media cu adevărat libere și echidistante, comunicarea constantă între politic și mediatic constituie un imperativ al forțelor politice. Regimurile autocratice sau totalitare se caracterizează prin subjugarea completă a mass media. În țările aflate în tranziție spre democrație, precum Moldova, mass media mereu este pusă sub presiuni, încercări de control, inclusiv economic. Toate acestea sunt alimentate de realitatea în care obținerea și menținerea puterii politice sunt greu de imaginat fără prezența în vizorul mediatic. Reflectarea mediatică este canalul de legătură cu alegătorul, de comunicare în baza căreia sunt construite nivelul de notorietate, rating-urile, imaginea unui politician.

În examinarea prezenței genurilor în politică, inevitabil ajungem să punem în discuție și acest aspect al vieții sociale – spațiul mediatic. Accesul egal la mass media constituie un factor cheie pentru o luptă politică corectă. Sub-prezența femeilor în politică deseori este explicată prin faptul, că politicul în spațiul mediatic are o față masculină, ceea ce alimentează percepțiile publice despre inadmisibilitatea politicului pentru femei.

În acest context, monitorizarea sub aspectul de gen a alegerilor parlamentare din 30 noiembrie 2014 și-a propus furnizarea de date cu privire la prezența genurilor în producția mediatică. Monitorizarea a vizat patru tipuri de produse mediatice pentru perioada 28 octombrie – 29 noiembrie 2014:

- Dezbateri electorale
- Spoturi electorale
- Talk-show-uri
- Jurnale de știri

rulete de către 16 posturi televizate cu cel mai înalt nivel de vizionare:

1. Acasă	5. N4	9. Realitatea MD	13. SET
2. Canal 2	6. Prime	10. RenTV	14. TV7_HTB
3. Canal 3	7. PRO TV	11. RTR Moldova	15. CTC
4. Moldova1	8. Publika TV	12. RUTV_Moldova	16. THT_Bravo

Prin această acțiune de monitorizare ne-am propus să găsim răspunsuri la o serie de întrebări legate de promovarea femeilor în cadrul emisiunilor televizate. În primul rând, am intenționat să estimăm nivelul de prezență a femeilor în general în mass media televizată pe parcursul campaniei electorale și corelarea acestuia cu numărul de femei în partide și pe listele de candidați.

Pe de altă parte, pornind de la faptul că prezența reprezentanților săi la dezbateri și în spoturi este decisă de partidele politice, iar protagoniștii știrilor și ai talk-show-urilor este decisă de echipele manageriale ale posturilor TV, am decis să examinăm aceste patru tipuri de producție. Astfel, putem conchide, că nivelul de prezență a femeilor în dezbateri și spoturi vorbește despre racordarea partidelor la principiile egalității de gen, iar participarea la știri și talk-show-uri reflectă respectarea acestor principii, precum și a o serie de alte cerințe profesionale de către posturile TV.

Primul nivel de referință în reflecția cu privire la echitatea în prezentarea mediatică îl va constitui comparația cu ponderea genurilor pe listele electorale în general, precum și pe primele poziții pe listă. Astfel, dacă prezența în producția mediatică va fi una sub acest nivel, putem vorbi despre o dezavantajarea genului în oglindirea campaniei.

Dezbaterile electorale

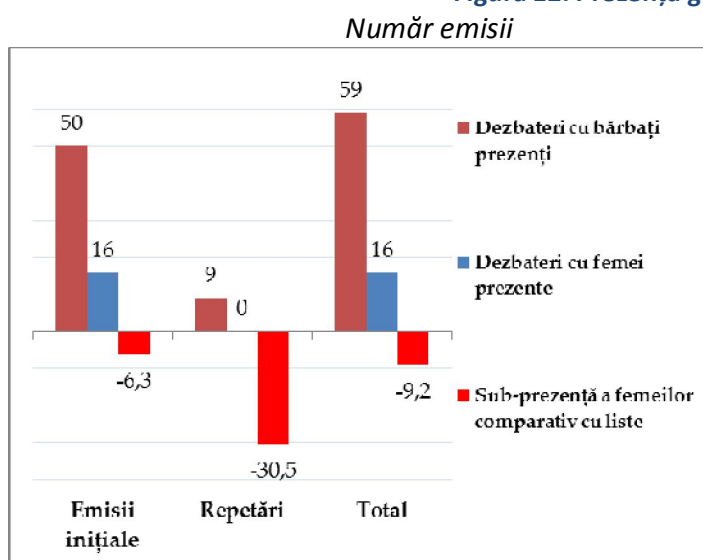
În total, au fost supuse monitorizării 62 de dezbateri electorale televizate, plus 9 emisii repetate ale acestora, care au rulat în perioada 10-28 noiembrie 2014, timpul sumar al emisiei constituind 48 ore 59 minute. La dezbaterile respective au participat în total 170 de reprezentanți ai concurenților electorali.

Tabelul 7. Parametrii cantitativi ai monitorizării

Parametru	Cantitate
Numărul de unități monitorizate, inclusiv rulările repetate	71
Perioada monitorizării	10-28.11.2014
Timpul total de emisie	48 ore 59 minute
Numărul total de participanți	170 persoane

Dezbaterile electorale sunt emisii anunțate, cu un orar prestabilit din timp, cu respectarea unui număr egal de participanți desemnați de către fiecare concurent electoral. În cazul, în care prezența femeilor reprezentante ale formațiunilor politice la dezbateri va fi similară celei din listele de candidați, vom constata existența aceleași abordări și pentru selecția membrilor săi pentru a participa la dezbateri.

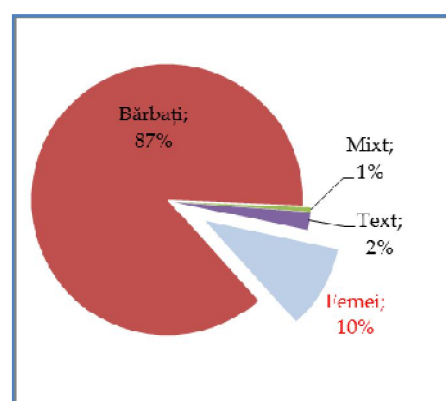
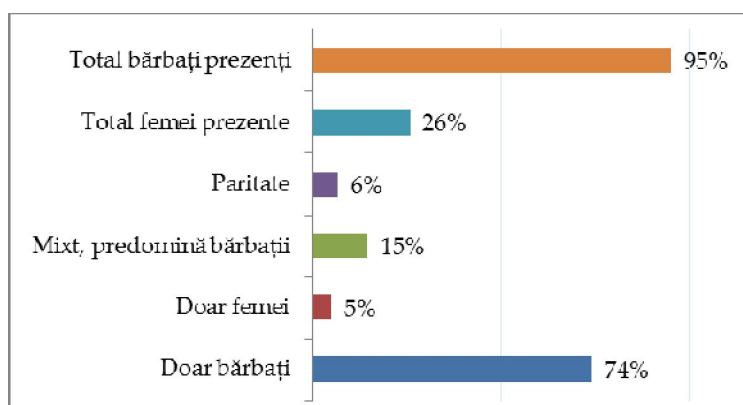
Figura 12. Prezența genurilor la dezbateri

Distribuția dezbaterilor după prezența genurilor

Distribuția timpului de emisie

Rezultatele monitorizării arată un nivel de prezență al femeilor în platouri chiar mai jos decât pe listele electorale. Din totalul celor 170 de participanți doar 12,4% persoane din partea formațiunilor politice au fost femei, deci de două ori mai puțin în comparație cu ponderea femeilor pe listele de candidați (30,5% total pe liste și 23,1% pe primele 5 poziții). Din cele 71 de dezbateri, femeile au participat doar la 16 (prezentă cel puțin o femeie), pe când bărbații au fost nelipsiți la 59 (prezent cel puțin un bărbat). Ca și distribuție procentuală, bărbații persistă în 95% cazuri, iar în 74% la dezbateri participă doar bărbați. Femeile, la rândul lor, sunt prezente în 26% cazuri și doar în 5% toți invitații sunt femei. Din totalul emisiunilor de dezbateri 21% au fost mixte, distribuțiile fiind în dezavantajul femeilor, bărbații predominând numeric (15%). Din totalul celor aproape 47 ore de emisie, femeile au avut la dispoziție doar 10% din timp, pe când bărbații 87%.

Așadar, constatăm o asistență enorm de disproporționată a femeilor în oportunitățile de promovare a formațiunilor politice, pe care le reprezintă în cadrul dezbaterilor electorale, fapt care poate fi determinat de:

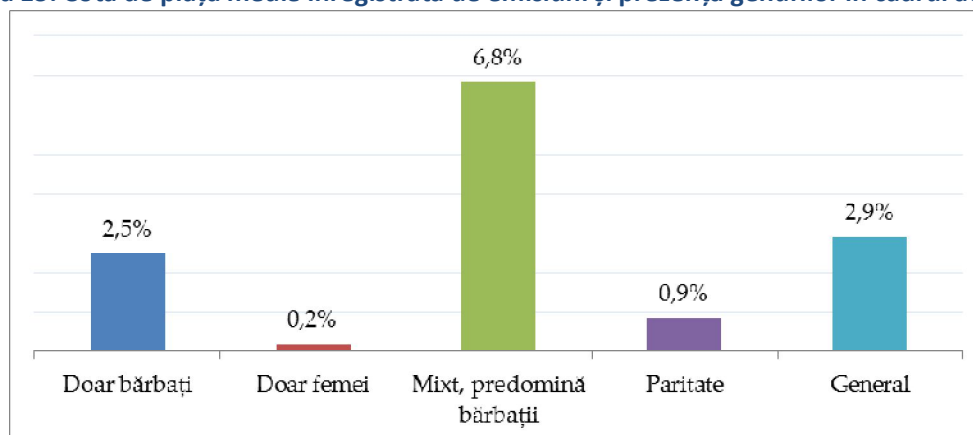
- Abordări inadecvate în cadrul formațiunilor politice cu privire la deciziile de desemnare a reprezentanților,
- Lipsa standardelor și a eforturilor de menținere a unei cote de prezență a femeilor în propria producție mediatică în cadrul posturilor TV,
- Existența a careva factori care eventual impun femeile să refuze participarea la dezbateri.

Un alt aspect important constatat de prezenta monitorizare este existența unei variații foarte înalte în funcție de prezența femeilor la dezbateri și cota parte în piața mediatică de moment a emisiunii. Cota de piață medie reprezintă procentul estimat al telespectatorilor care au privit o anumită emisiune din total telespectatorilor tuturor emisiunilor TV la acel moment⁸.

Dezbaterile monitorizate au ocupat în general 2,9% din piața TV pentru perioadele de rulare a acestora. Dezbaterile la care au participat doar femei constituie o cotă de piață medie de doar 0,2%, iar cele cu număr egal de bărbați și femei (paritate) doar 0,9%. Incomparabil cu cele la care au participat doar bărbații (2,5%) și, în special cele mixte, în care au predominat numeric bărbații (6,8%).

⁸Market Share(Cota de piață – SHR%) reprezintă raportul procentual dintre numărul mediu de telespectatori (RTG%) ai unei emisiuni(sau interval orar) a unei stații TV și numărul mediu de telespectatori de pe TOATE stațiile TV, calculat pentru același interval orar (sau emisiune).

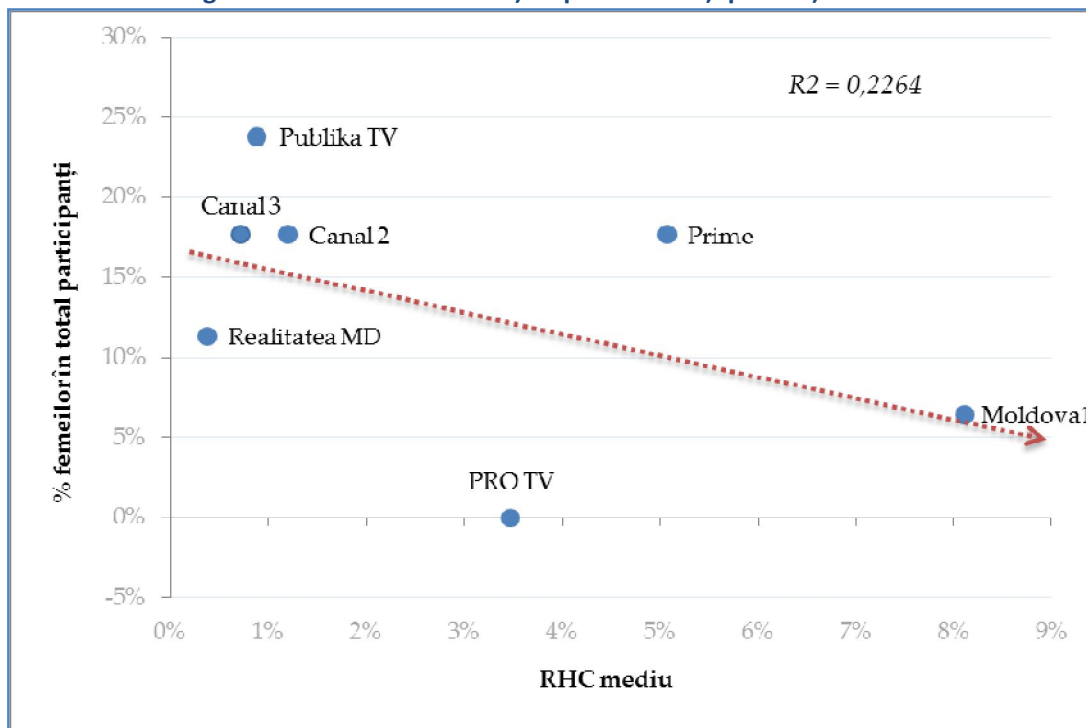
Figura 13. Cota de piață medie înregistrată de emisiuni și prezența genurilor în cadrul acestora

Matematic, pe lângă prestația participanților la dezbateri, această variație poate fi determinată de trei factori:

1. Nivelul general de popularitate a postului TV care găzduiește dezbateri.
2. Specificul plasării în grila de emisie a emisiunii concrete. Astfel, cota de piață medie depinde foarte mult de emisiunile difuzate la aceeași oră de alte posturi TV. O dezbateri electorală pusă pe post la ora când pe alt canal TV rulează o emisiune mult mai populară (ex., finala unui campionat de fotbal), are toate șansele să înregistreze o cotă de piață mult mai mică.
3. Preferințele telespectatorului, ceea ce ar presupune că alegătorii evită emisiunile cu prezență feminină, este greu de imaginat.

Figura 14. Nivelul de audiență a postului TV și prezența femeilor în dezbateri

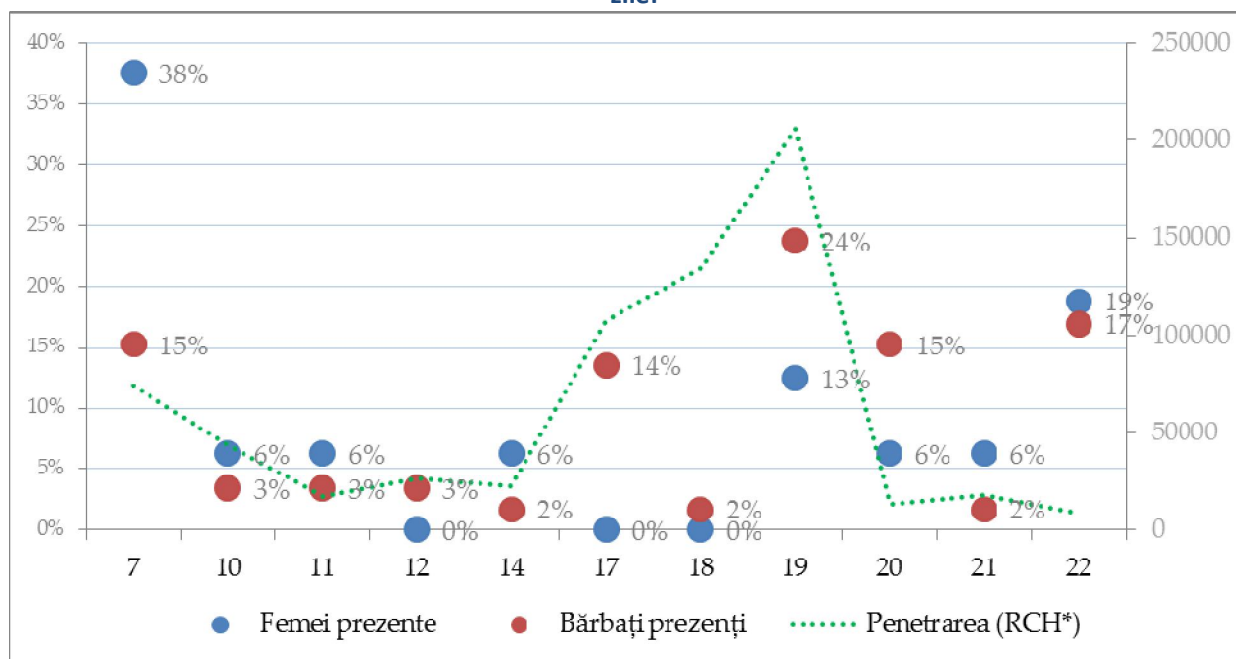

Reach (RCH%) reprezintă numărul de telespectatori DIFERITI care au vizionat cel puțin un minut dintr-o emisiune TV sau interval orar analizat.

Nu dispunem de dovezi, care ne-ar permite să afirmăm sau infirmăm existența și impactul acestui ultim factor. În schimb, monitorizarea actuală a furnizat date incontestabile, care ne permit să susținem că prezența femeilor în dezbateri corelează negativ cu ratingul dezbaterilor. Compararea cu ratingurile generale indică faptul, că posturile TV mai populare, lideri la audiență (Moldova 1, Prime TV și PRO TV) înregistrează o prezență mai joasă a femeilor în platou.

Este foarte important și timpul de emisie pe parcursul zilei. Numărul telespectatorilor variază la diferite intervale de timp. De aici și noțiunea de prime time, interval de timp cu număr maximal de telespectatori.

Figura 15. Nivelul de audiență a emisiunilor și prezența genurilor în cadrul acestora în funcție de perioada zilei

Reach (RCH%) reprezintă numărul de telespectatori DIFERITI care au vizionat cel puțin un minut dintr-o emisiune TV sau interval orar analizat.

La acest capitol, de asemenea, înregistrăm un dezavantaj enorm pentru femei. Marea parte a dezbaterilor, la care au participat femei, au fost puse pe post în orele de audiență minimă. Astfel, 38% dintre acestea au rulat dimineața, între orele 7 și 8. În schimb, peste jumătate din dezbaterile cu participarea bărbaților au fost puse pe post în orele de vârf ale audienței – (între ora 17 și 20).

Așadar, având la dispoziție dovezi ale acestor discrepante enorme, ne permitem să conchidem că disproporția între numărul femeilor și bărbaților, participanți la emisiune, este determinată, în mare măsură, de intervalul plasării emisiunilor și, puțin probabil, de careva preferințe speciale ale telespectatorilor.

Spoturile electorale

În total, au fost supuse monitorizării 104 spoturi electorale puse pe post în octombrie-noiembrie 2014. Numărul total de rulări monitorizate a constituit 10680, timpul sumar al emisie alcătuind 101 ore 46 minute.

Tabelul 8. Parametrii cantitativi ai monitorizării

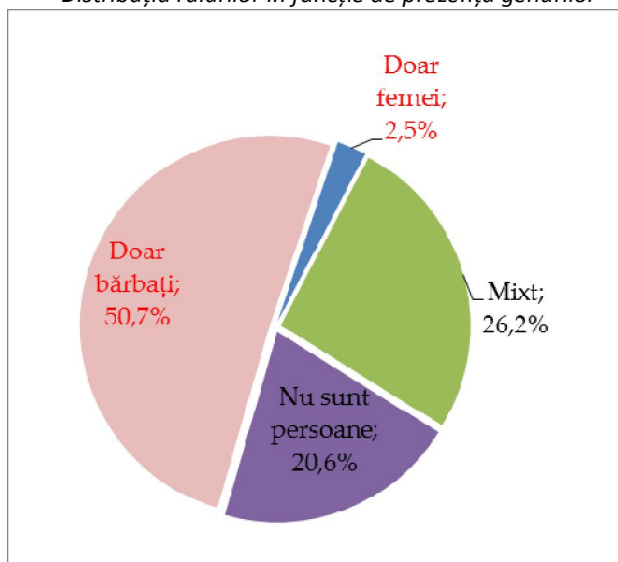
Parametru	Cantitate
Numărul de unități monitorizate	104
Numărul de rulări monitorizate	10680
Perioada monitorizării	10-28.11.2014
Timpul total de emisie	101 ore 46 minute
Costul total conform grilelor de cost	2,06 mil. USD

Dacă în cazul dezbatelor, posturile TV ar putea solicita partidelor, cel puțin teoretic, participarea echitabilă a reprezentanților ambelor genuri, apoi conținutul spoturilor electorale în întregime este decis de partide. Din cele 104 spoturi electorale analizate, care au rulat circa de 11 mii de ori, fiecare al doilea (50,7%) prezenta în exclusivitate bărbați, frecvența fiind de douăzeci de ori mai mare decât la femei (2,5%).

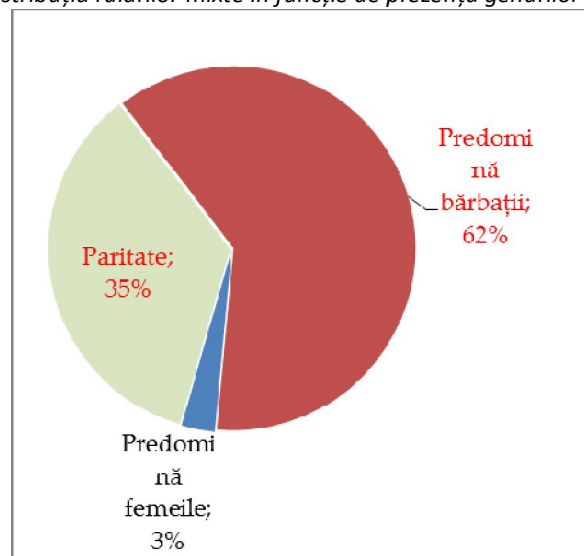
În cazul a 26,2% spoturi cu prezențe mixte, în 62% predomină bărbații, în 35% constatăm paritate numerică și în doar 3% predomină femeile.

Figura 16. Prezența genurilor în spoturi

Distribuția rulărilor în funcție de prezența genurilor

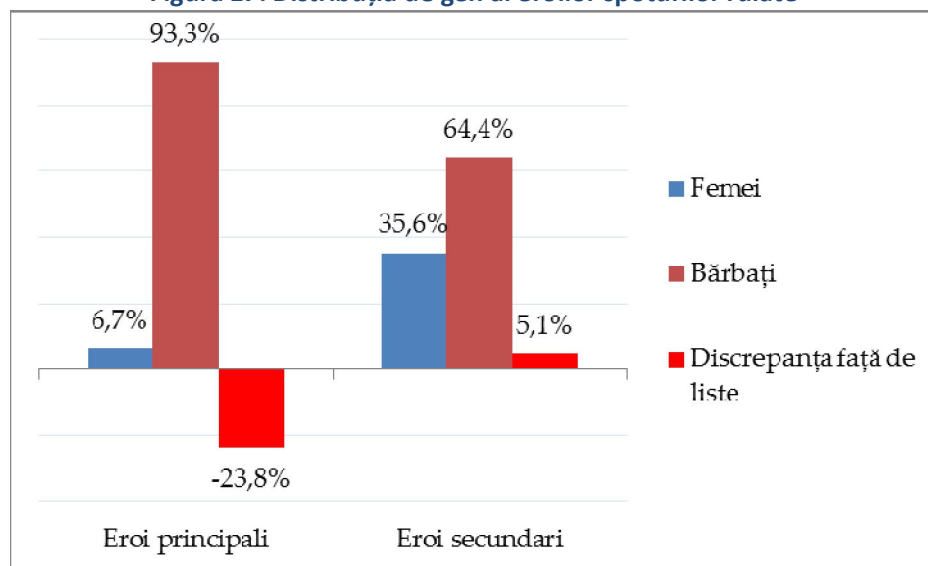

Distribuția rulărilor mixte în funcție de prezența genurilor

De menționat, că pe lângă dezavantajarea numerică, femeile sunt defavorizate și sub aspectul calității. Astfel, femeile foarte rar se produc în calitate de eroi principali ai spoturilor – 6,7%, manifestându-se în fond ca eroi secundari – 35,6%. Acesta este unicul parametru înregistrat, când nivelul de prezență a femeilor este mai înalt decât cel pe listele de candidați.

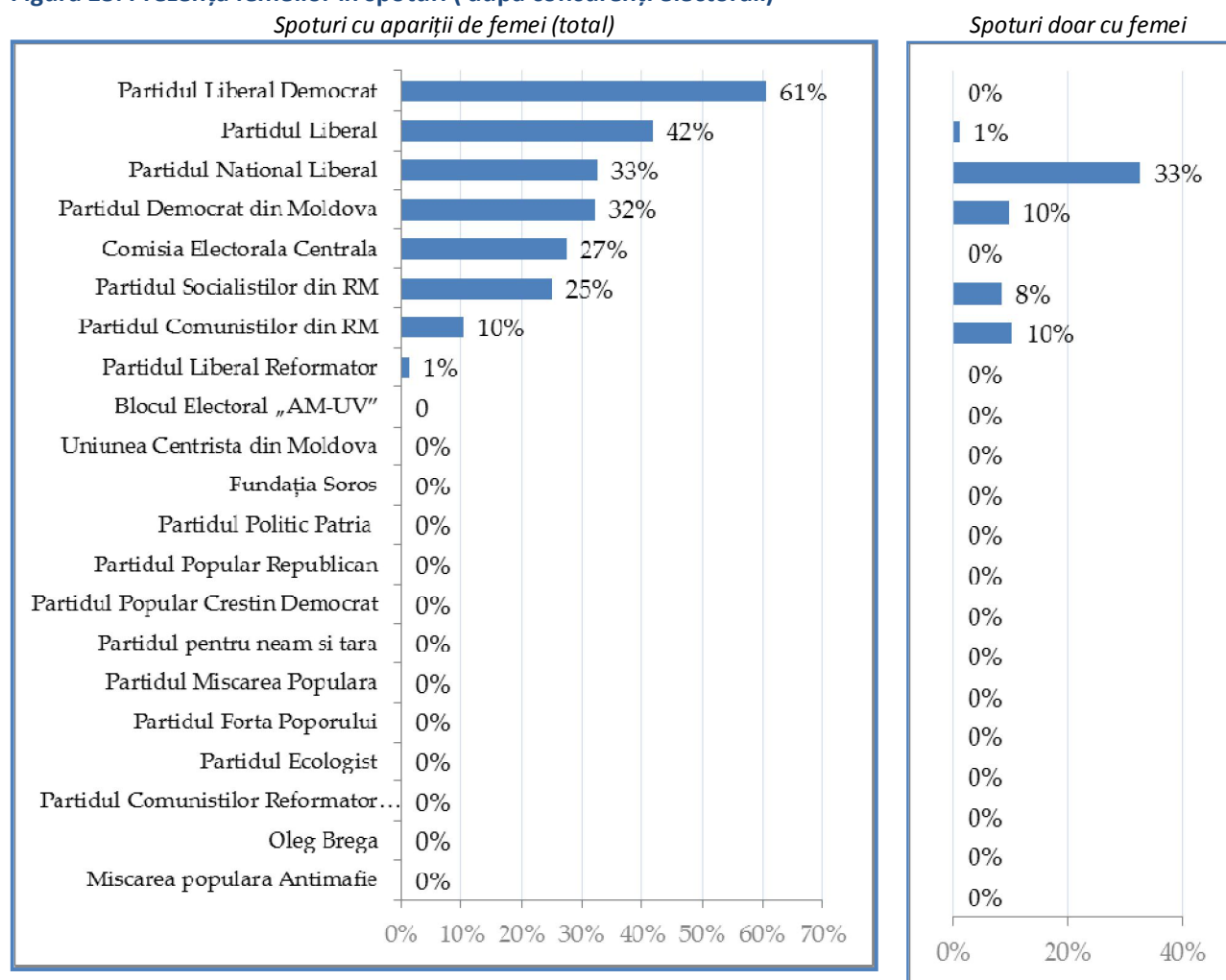
Figura 17. Distribuția de gen al eroilor spoturilor rulate

În cazul majorității concurenților electorali femeile au lipsit cu desăvârșire din conținutul spoturilor și doar 8 formațiuni au pregătit spoturi și cu eroi femei. Cel mai echilibrat conținut de gen în spoturile rulate l-a avut Partidul Liberal Democrat (61%), și Partidul Liberal (42%).

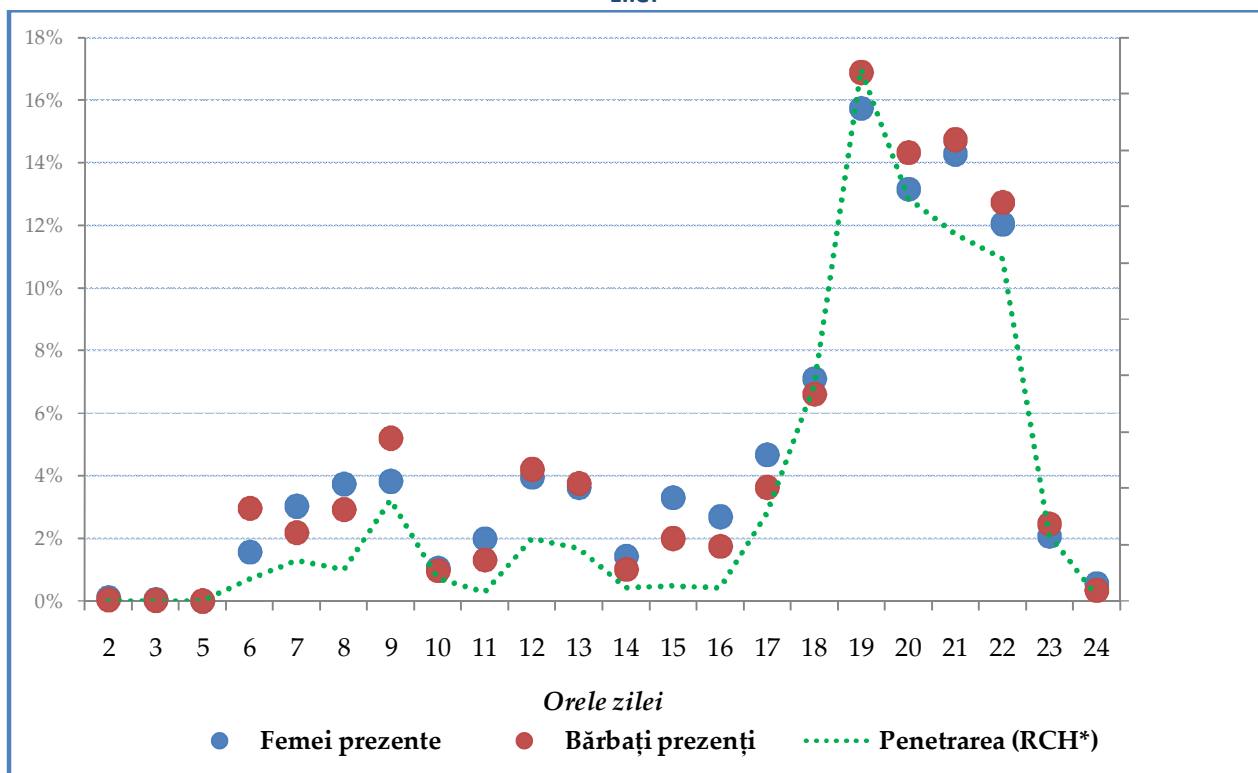
Partidul Național Liberal s-a distins prin spoturi cu protagoniști exclusiv de un singur gen. O treime din spoturile acestui partid au ca protagoniste doar femei.

Figura 18. Prezența femeilor în spoturi (după concurenți electorali)

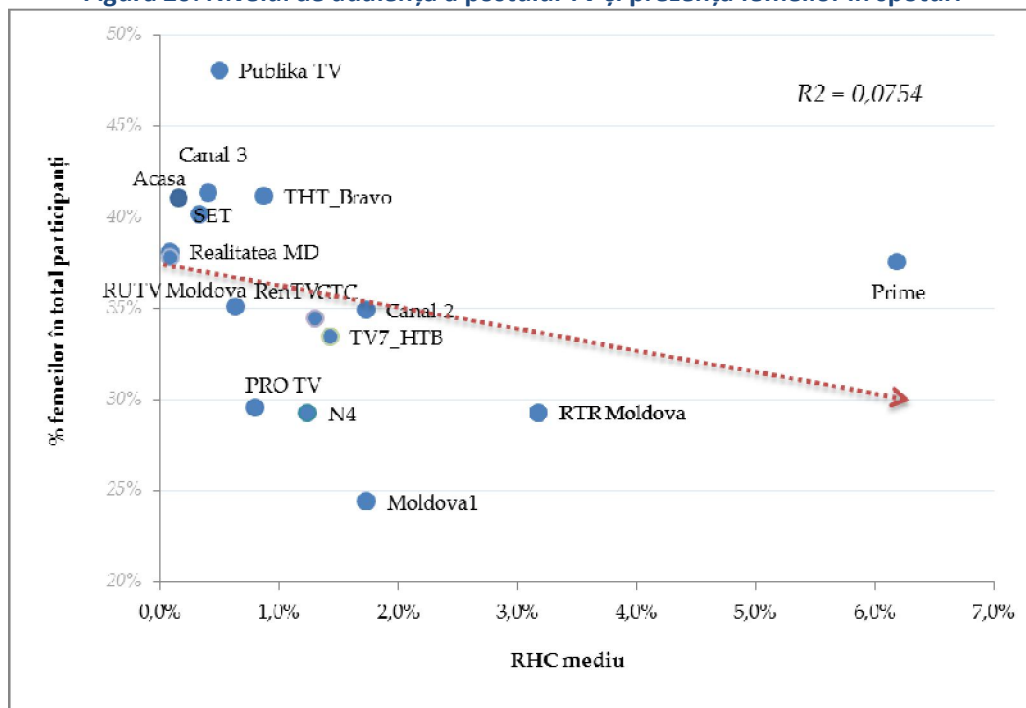
Dezavantajarea femeilor din perspectiva plasării spoturilor cu prezența acestora în grila de emisie persistă, deși nu în măsura constatată la dezbaterile electorale. De menționat, că spoturile electorale cu eroi bărbați sunt concentrate într-o măsură ceva mai mare în orele cu audiența înaltă (orele 17-22 ale zilei).

Figura 19. Nivelul de audiență a spoturilor și prezența genurilor în cadrul acestora în funcție de perioada zilei

Același lucru este valabil și în funcție de posturile TV. Deși cu o corelație mai slabă, tendința este ca pe posturile TV care aveau o audiență mai mare, spoturile cu femei protagoniste erau rulate mai rar.

Figura 20. Nivelul de audiență a postului TV și prezența femeilor în spoturi

Talk-show-uri

În total, au fost supuse monitorizării 90 de emisiuni de tip talk-show (prime-time – orele 17:00-23:00) de la 10 posturi TV, cu timp total de emisie de 66 ore 42 minute.

Tabelul 9. Parametrii cantitativi ai monitorizării

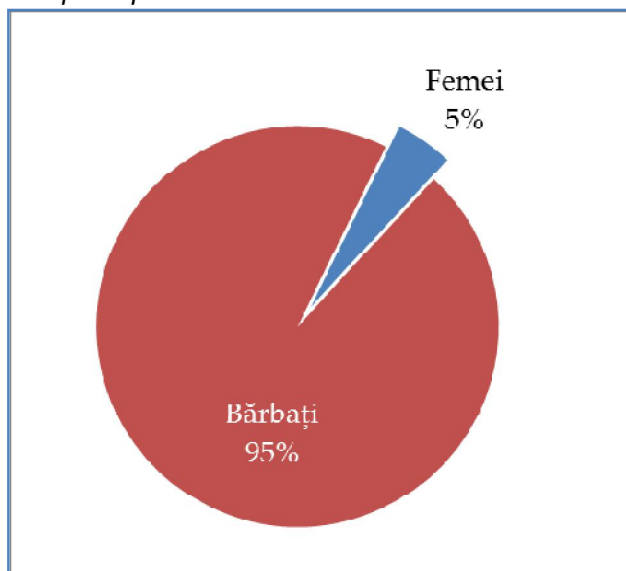
Parametru	Cantitate
Numărul de emisii monitorizate	89
Numărul de emisii repetate monitorizate	70
Numărul de intervenții ale participanților monitorizate	326
Perioada monitorizării	3-28.11.2014
Timpul total de emisie	66 ore 43 minute

Marea majoritate a talk-show-urilor, realizate de televiziunile din RM, abordează teme aferente politicii. Cu atât mai mult, când e vorba de campania electorală. Toate cele 159 de emisiuni monitorizate, fără excepții, au vizat acest domeniu, fie că tratau tema alegerilor din 30 noiembrie, fie că aspecte apropiate, cu conotații directe asupra politicului din țară.

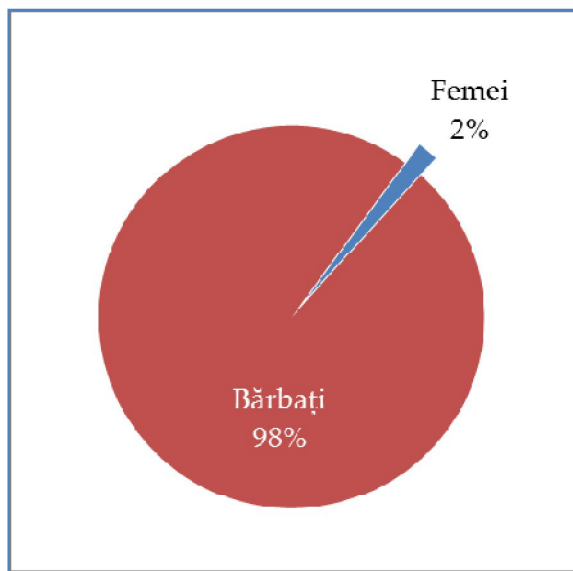
La talk-show-uri, decizia asupra componenței participanților, care urmează a fi invitați, aparține în exclusivitate postului TV, prezența genurilor fiind în cazul dat decisă doar de echipa de redacție. Reieșind din cifre, constatăm la talk-show-uri cea mai mare discrepanță de gen în rândul participanților dintre toate tipurile de emisiuni vizate până acum. Femeile practic lipsesc din platouri. Din 326 de participanți la cele 159 de emisiuni doar 5% dintre eroii principali și 2% dintre cei secundari au fost femei.

Figura 21. Prezența genurilor la talk-show-uri

Eroi principali

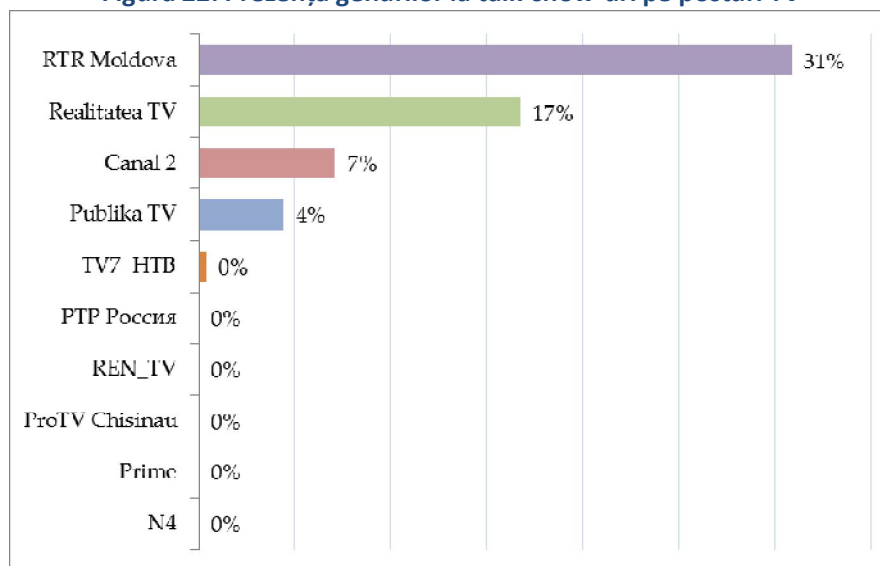

Eroi secundari

Din zece posturi, emisiunile cărora au fost monitorizate, jumătate nu au avut nici o femeie invitată în luna precedentă zilei de scrutin. Remarcăm un singur post, RTR Moldova, care a avut 31% femei din totalul invitaților.

Figura 22. Prezența genurilor la talk-show-uri pe posturi TV

Jurnale de știri

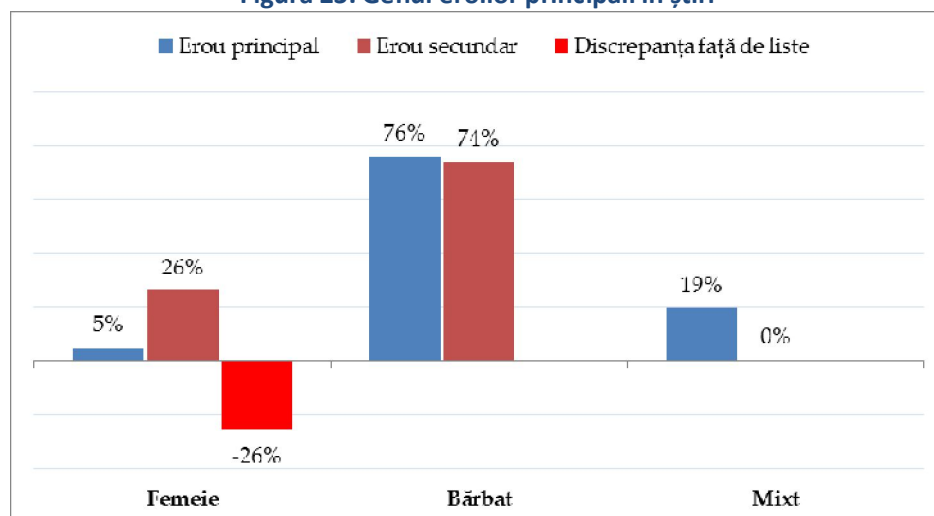
În total, au fost supuse monitorizării 124 jurnale de știri (prime-time – orele 17:00-23:00) de la 11 posturi TV. Au fost analizate 2093 știri cu timp total de emisie de 51 ore 48 minute.

Tabelul 10. Parametrii cantitativi ai monitorizării

Parametru	Cantitate
Numărul de jurnale monitorizate	124
Numărul de reportaje monitorizate	2093
Perioada monitorizării	28.10-29.11.2014
Timpul total de emisie	66 ore 42 minute

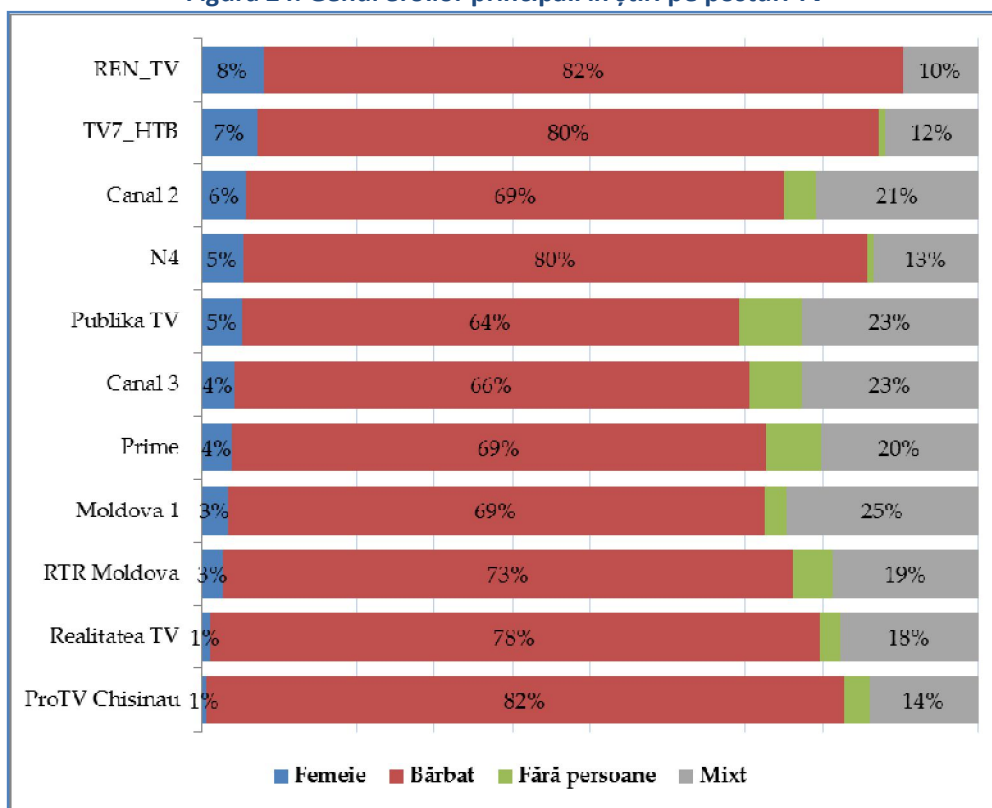
Știrile sunt dictate, într-o mare măsură, de evenimentele curente, deși mult spațiu de manevră rămâne și la discreția jurnalistului. Aici, la fel există discrepanțe în defavoarea femeilor. Doar în cinci la sută cazuri femeile apar în calitate de erou principal. În schimb, în calitate de eroi secundari femeile sunt prezentate în 26% cazuri.

Figura 23. Genul eroilor principali în știri

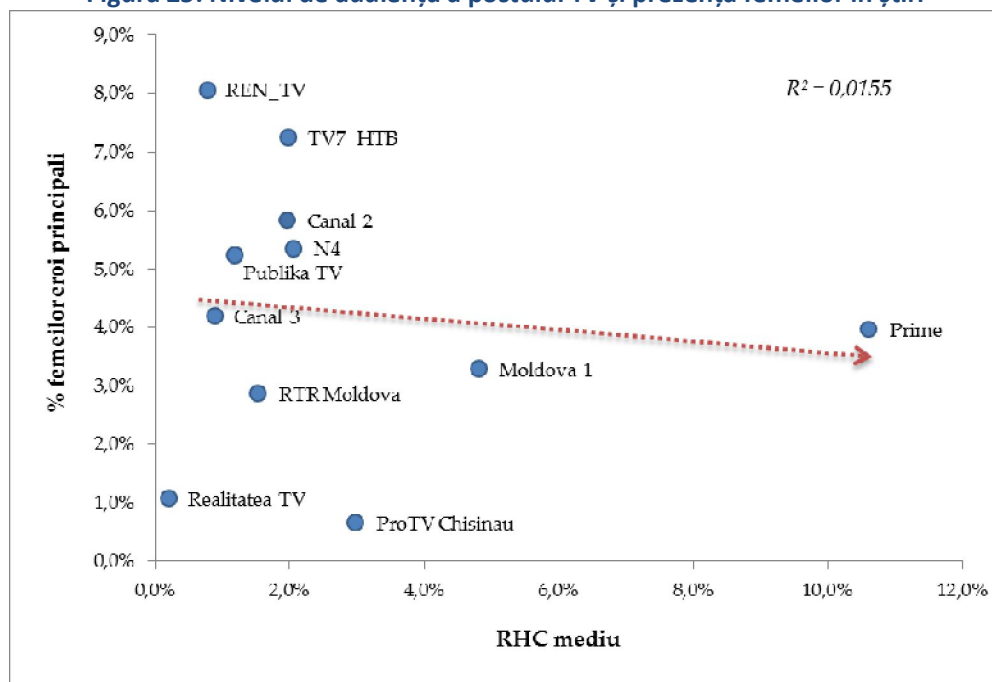
Variațiile între posturi nu sunt foarte pronunțate, majoritatea covârșitoare a știrilor având protagoniști bărbați.

Figura 24. Genul eroilor principali în știri pe posturi TV

Posturile cu audiențe mai sporite oferă femeilor spațiu mai limitat în cadrul știrilor.

Figura 25. Nivelul de audiență a postului TV și prezența femeilor în știri

III. Aspecte privind averea deputaților și finanțarea campaniei electorale

Unul din factorii, deseori invocați în explicarea sub-reprezentării femeilor în politică, este discrepanța între femei și bărbați în ceea ce privește independența economică. Este bine știut faptul că pe piața muncii remunerarea medie a bărbaților este mai înaltă. Femeile beneficiază de pensii mai mici. Fenomenul dependenței economice în familie tradițional are față feminină.

În sistemul politic, care, în general, este puțin transparent, în mod special în finanțarea formațiunilor politice și a campaniilor electorale, poate fi, evident, admisă existența relației între volumul contribuțiilor financiare oferite de exponenții partidului și evoluția de carieră a acestora în cadrul partidului și eventual în funcții administrative.

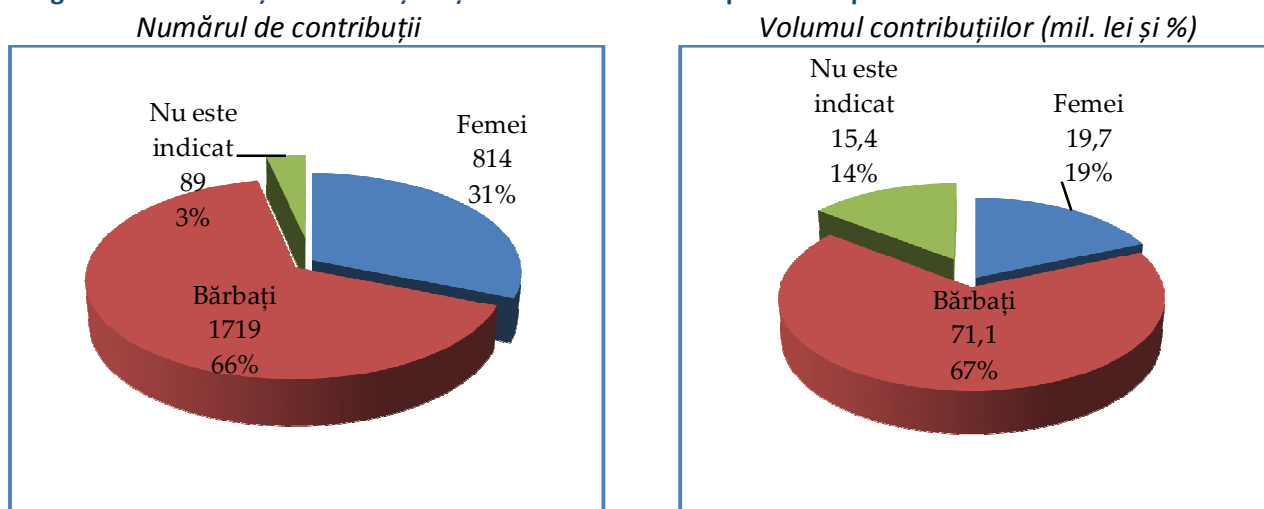
În pofida suspiciunilor imense asupra validității datelor prezentate de partidele politice cu privire la sponsorizările campaniei electorale, prezentăm mai jos informații cu privire la persoanele declarate sponsori, în funcție de sex. În cadrul campaniei electorale din 2014 cei 19 concurenți electorali (cu excepția candidaților independenți) au încasat, conform declarațiilor de venit, 106,2 milioane MDL, dintre care 19,7 milioane de lei (18,5%) au fost donate de femei. Astfel, nivelul de contribuție al femeilor ar fi sub ponderea acestora pe listele de candidați.

Totodată, cota donațiilor (ca și număr de donații) de la femei este egală cu ponderea acestora pe liste (31,0% și respectiv 30,5%). Discrepanța între ponderea donațiilor parvenite de la femei ca și număr și volum în bani este determinat de faptul că mărimea medie a unei donații făcute de o femeie este mult mai mică decât a unui bărbat (24,6 mii lei față de 42,7 mii lei).

Tabelul 11. Aspecte cantitative ale contribuțiilor în finanțarea campaniei electorale

	Volumul total al contribuțiilor (mil. mdl)	Mărimea medie a unei contribuții (mii. mdl)	Număr contribuții
Femei	19,7	24,6	814
Bărbați	71,1	42,7	1719
Neidentificat	15,4	172,8	89
Total	106,2	41,5	2622
Ponderea contribuțiilor femeilor în total	18,5%	59,3%	31,0%

Figura 26. Contribuții ale bărbaților și femeilor în favoarea partidelor politice

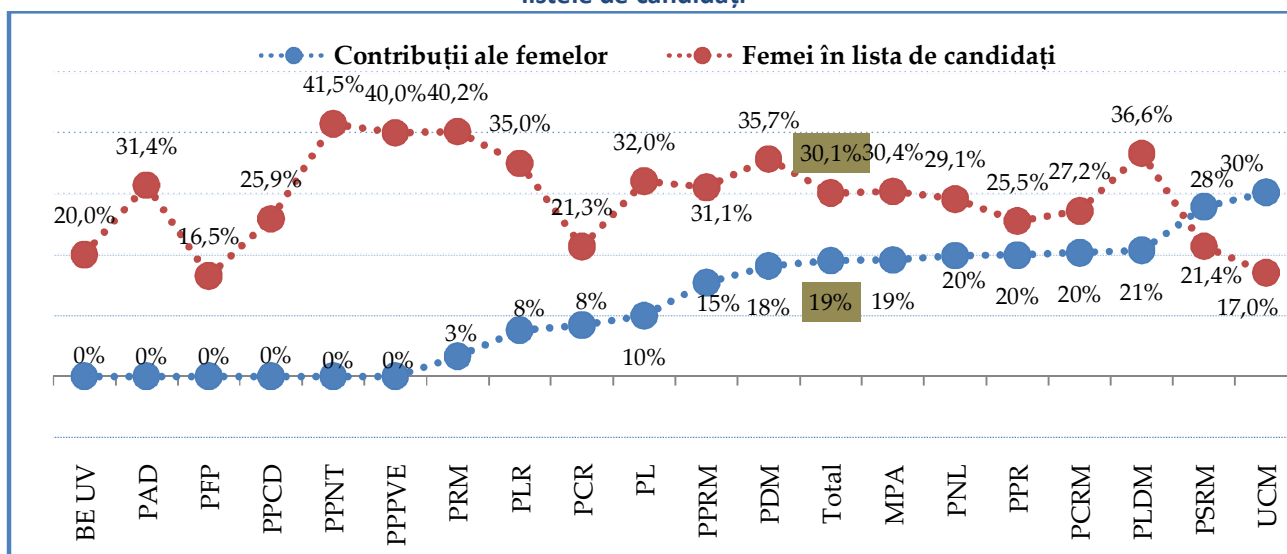

Totodată, nu constatăm nici o relație între nivelul de contribuție a femeilor în finanțarea campaniei electorale și prezența acestora pe listele de candidați. Această se poate explica prin:

- 1) „implicarea financiară” nu are nici un impact asupra procesului de promovare a membrilor de partid pe listele de candidați,
- 2) situația este „corelată” cu poziționarea pe parcursul listei, unde femeile sunt dezavantajate.

Toate acestea sunt valide doar în cazul, în care datele raportate de partidele politice reflectă cu adevărat starea reală a lucrurilor.

Figura 27. Contribuții ale bărbaților și femeilor în favoarea partidelor politice și ponderea femeilor pe listele de candidați

Un alt aspect aferent capacităților financiare se referă la veniturile și bunurile deținute de candidații la funcția de deputat. În anul 2013 venitul mediu declarat de candidații femei constituia 96 mii de lei, de două ori mai mic decât al bărbaților (196 mii de lei). Surprinzător sau nu, dar în totalul veniturilor candidaților, ponderea mijloacelor femeilor candidate este egală cu cea a contribuțiilor financiare depuse de femei pentru sprijinirea campaniilor electorale ale partidelor.

Tabelul 12. Date privind veniturile și bunurile deținute, declarate de candidații în Parlamentul RM

		Femei	Bărbați
Venituri în anul 2013	mii lei în mediu (mii lei)	96	196
	% din totalul veniturilor declarate de candidați	18,1%	91,9%
Imobile în proprietate	în mediu per candidat (m.p.)	23	100
	din totalul imobilelor în proprietatea candidaților (mii m.p.)	81	150
Pământ în proprietate	în mediu per candidat (ha)	0,6	3,1
	din totalul imobilelor în proprietatea candidaților (ha)	309	3751
Automobile în proprietate		221	726

IV. Percepțiile publice cu privire la promovarea femeilor în politică

Anterior am afirmat că datele despre implicarea femeilor și bărbaților în activitatea partidelor politice sunt controversate. Pe de o parte, dispunem de datele sondajelor de opinie care indică un nivel mult mai scăzut de implicare a femeilor, pe de altă parte, cităm afirmațiile unei demnitare care afirmă, că în partidul pe care îl reprezintă femeile constituie peste jumătate din activ.

În încercarea de a explica problema reprezentării genurilor pe Olimpul politic, pe lângă procesele și mecanismele de promovare în cadrul partidelor politice, este firesc să înțelegem și impactul percepțiilor alegătorului asupra admisibilității femeilor în politică. Discursul public pe varii probleme sociale, de regulă, abundă de trimiteri la tradiții, patriarhalism, care ar caracteriza societatea moldavă. Astfel, disponibilitatea alegătorului de a vota în funcție de genul candidatului, la fel, ar trebui să constituie obiectul cercetărilor noastre.

Monitorizările realizate la scrutinele anterioare, în special cele locale, scot la iveală o legitate în stare să scutească electorul de „vina” pentru sub-reprezentarea femeilor în structurile politice electiv. Evidența este oferită de dimensiunile pierderilor de gen la diferite funcții politice ocupate în baza voturilor obținute prin alegeri directe în cadrul scrutinelor locale.

Raționamentul este, că în cazul în care alegătorul ar pune careva accent pe genul candidatului, acest factor ar avea impact diferit asupra diverselor tipuri de alegeri, oscilația fiind dependentă de gradul de „personalizare” a funcției pentru care este ales exponentul. Altfel spus, genul candidatului ar „conta”, în special, pentru alegerile unei singure persoane (primar, președinte), și mai puțin în cazul în care votul este acordat pentru o listă de candidați (consiliu, parlament). Aceasta se explică prin faptul, că în primul caz, alegătorul cunoaște personal candidatul, în al doilea caz alegerea vizează un grup de persoane, fără un profil personalizat comun.

Am menționat, că la scrutinul parlamentar din noiembrie 2014 pierderile de gen au constituit 9,7% în defavoarea femeilor. La scrutinele locale, de regulă, înregistrăm un alt tablou, în special la alegerile primarilor. În acest caz, când alegătorul cunoaște persoana concretă pentru care își acordă votul, deseori chiar la nivel interpersonal, sunt produse cele mai mici pierderi de gen. În alegerile în consiliile locale pierderile de gen sunt de regulă mai mari decât în cazul primarilor. Diferența între aceste alegeri fiind în nivelul de personalizare, persoana concretă în primul caz și un grup, exponent al unui partid în cel de-al doilea caz.

Cele mai mari pierderi de gen se produc la alegerile în consiliile raionale, care le depășesc chiar și pe cele de la alegerile parlamentare. Diferența acestor alegeri de cele în consiliile locale constă doar în faptul că acești candidați sunt și mai „departe” de cercul social al alegătorului. Așadar, constatarea dată invocă un argument în susținerea faptului că genul candidatului constituie un criteriu mai puțin important în decizia de vot al alegătorului.

Tabelul 13. Dimensiunile pierderilor de gen la scrutinele parlamentare și locale

		Tip scrutin/alegeri	Pierderi de gen
2014		Parlamentare	-9,7%
2011	Primari	Locale	-2,2%
	Consilii locale	Locale	-4,6%
	Consilii raionale	Locale	-11,0%
2010		Parlamentare	-9,3%

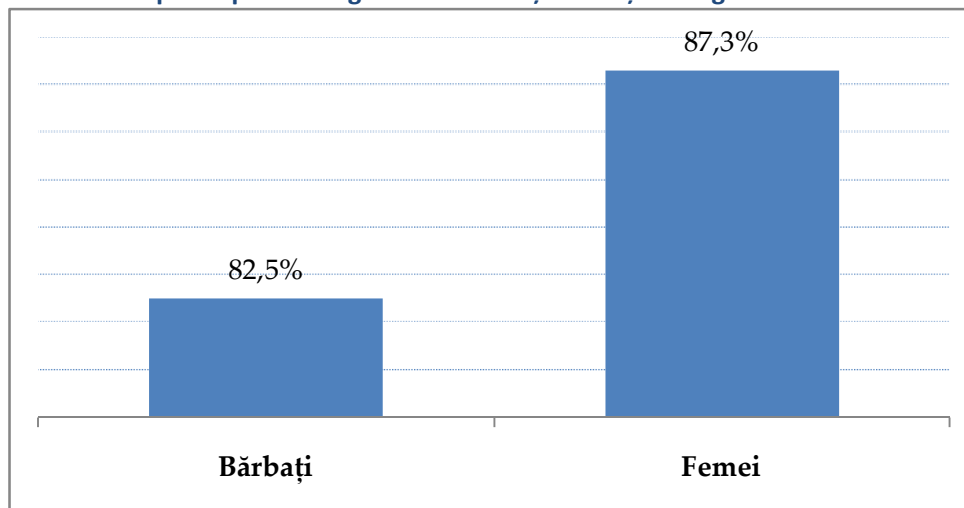
2009'2		Parlamentare	-2,8%
2009'1		Parlamentare	-14,4%
2007	Primari	Locale	-5,5%
	Consilii locale	Locale	-8,1%
	Consilii raionale	Locale	-20,0%
2005		Parlamentare	-7,2%
2001		Parlamentare	-7,2%
1998		Parlamentare	-6,8%

Dincolo de genul candidatului, prezintă interes și activismul electoral al femeilor și bărbaților în general, precum și percepțiile specifice ale acestora cu privire la diferite aspecte ale vieții publice.

În primul rând, aducem la cunoștință datele cu privire la participarea alegătorilor femei și bărbați. Evidențele disponibile arată că femeile participă în egală măsură la alegeri, în unele cazuri chiar la un nivel mai înalt. Datele exit-poll-ului realizat de Centrul de Investigații Sociologice și Marketing „CBS-AXA” la alegerile parlamentare din 2010 relevă că 52,8% din alegătorii care au participat la scrutin sunt de gen feminin. Constatăm că femeile, care alcătuiesc 52,8% din populația cu drept de vot a țării, s-au prezentat la urne în aceeași proporție. Totodată, ținând cont de populația lipsă în urma migrației de muncă, în care predomină bărbații, se admite că rata de participare reală – numărul de alegători prezenți la urne raportat la numărul real de alegători disponibili la acel moment în țară – în rândul femeilor a fost mai înaltă decât în rândul bărbaților.

Un sondaj realizat de Centrul de Investigații Sociologice și Marketing „CBS-AXA” după alegerile din 30 noiembrie 2014⁹ estimează că la scrutin au participat 82,5% respondenți bărbați și 87,3% femei, ceea ce confirmă faptul că ultimele ar avea o rată de prezență mai înaltă decât bărbații.

Figura 28. Rata de participare a alegătorilor femei și bărbați la alegerile din 30 noiembrie 2015

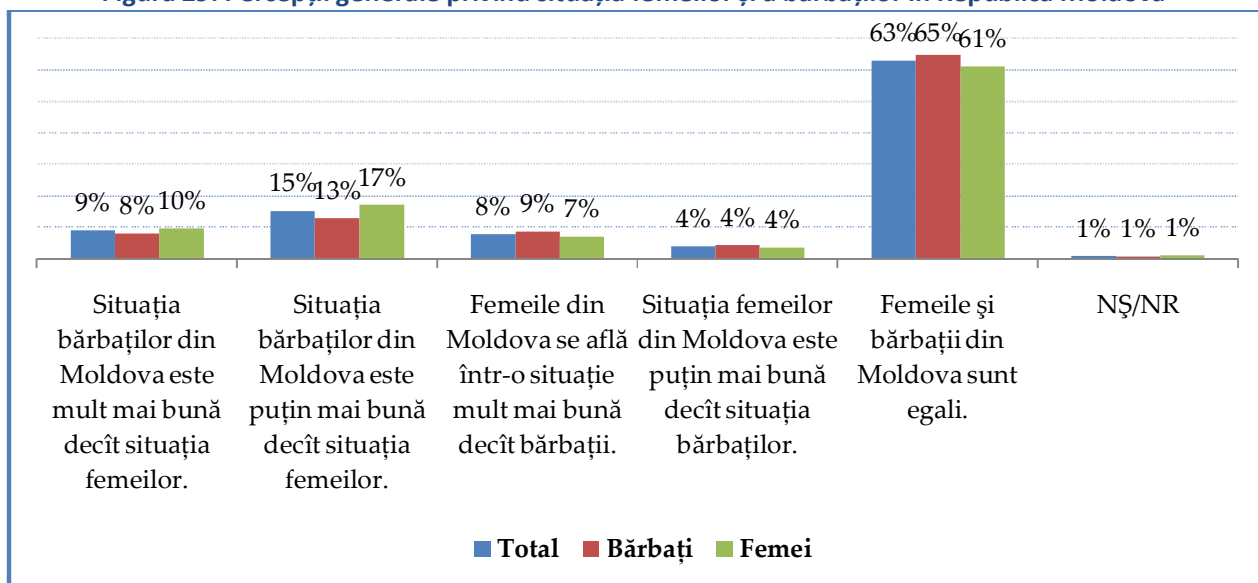
Sursa: Omnibuz CBS-AXA, februarie 2015

⁹ Studiul a cuprins un eșantion de 1497 subiecți, reprezentativ la nivel național pentru populația adultă (18+ ani). Perioada de colectare a datelor în perioada 24 ianuarie – 5 februarie 2015.

Proiectul de monitorizare a cuprins și un alt sondaj de opinie¹⁰, realizat nemijlocit în campania electorală și care a vizat măsurarea atitudinilor și a percepțiilor bărbaților și femeilor cu privire la politică și participare.

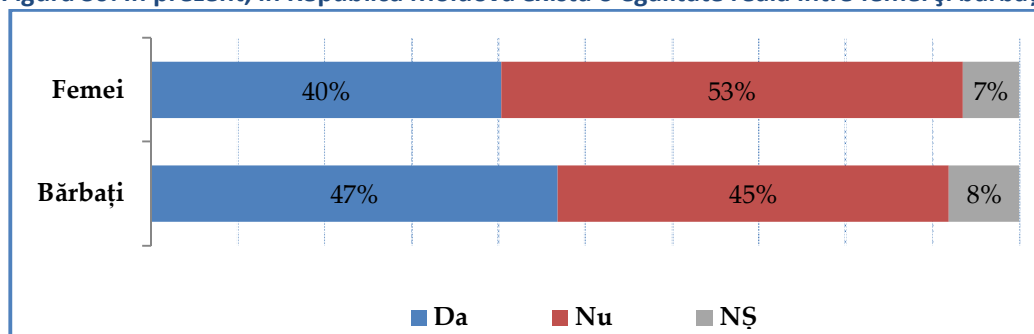
În răspunsurile oferite la o întrebare cu caracter general privind diferența între bărbații și femeile din Moldova, circa două treimi din respondenți au opinat că ambele genuri se află în situație oarecum egală. Restul răspunsurilor, în mare majoritate, susțin faptul că bărbații s-ar afla într-o situație mai avantajoasă decât femeile.

Figura 29. Percepții generale privind situația femeilor și a bărbaților în Republica Moldova

Cel puțin jumătate din respondenții de ambele genuri sunt de părere că în Republica Moldova nu există o egalitate reală între bărbat și femeie.

Figura 30. În prezent, în Republica Moldova există o egalitate reală între femei și bărbați?

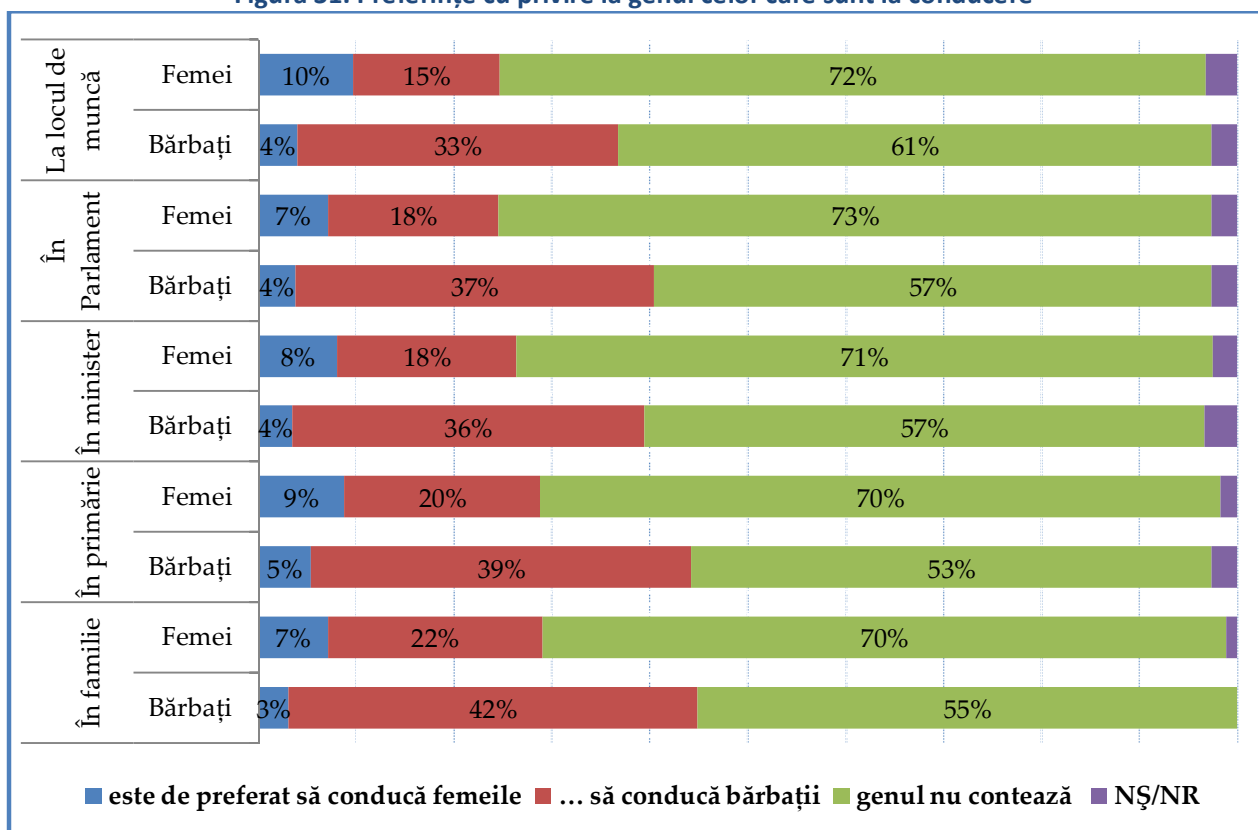

Modelul „masculin” în administrare este susținut de populația țării noastre. În pofida faptului, că atitudinile neutre („nu contează genul”) la gen predomină numeric, totuși, bărbații sunt într-o măsură mai mare preferați la posturi de conducere în diferite domenii/sfere ale vieții. Numărul

¹⁰Studiul a cuprins un eșantion de 1252 subiecți, reprezentativ la nivel național pentru populația adultă (18+ ani). Perioada de colectare a datelor în perioada 20-28 noiembrie 2014.

respondenților de gen feminin care au declarat că ar prefera ca bărbații să conducă în familie, guvern, primărie este mai mare decât al celor care ar accepta pe aceste poziții femei.

Figura 31. Preferințe cu privire la genul celor care sunt la conducere

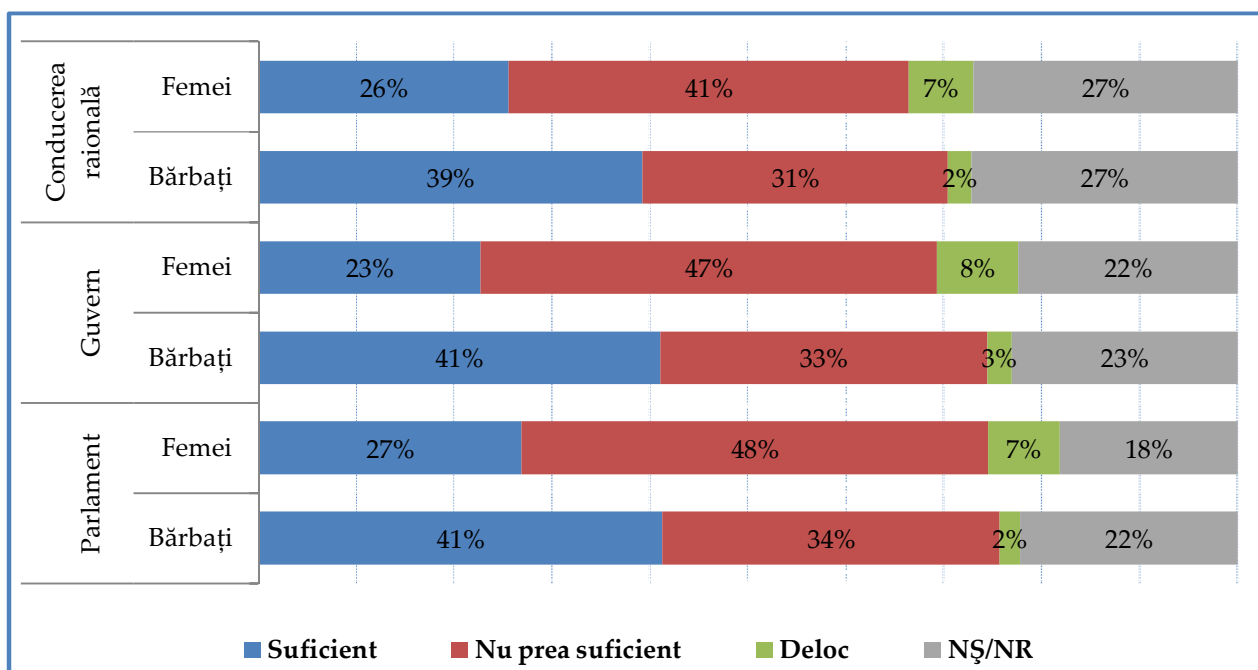

Sub-prezența femeilor în organele de conducere ale statului este pe larg sesizată, în special de femei. Astfel, 48% respondente afirmă că femeile nu sunt deloc prezente sau sunt insuficient prezentate în conducerea raională, 55% susțin această teză cu referire la guvern și parlament.

În cazul bărbaților, opiniile sunt împărțite aproape în mod egal, cu o ușoară predominare numerică ai celor care apreciază ca fiind suficientă această prezență.

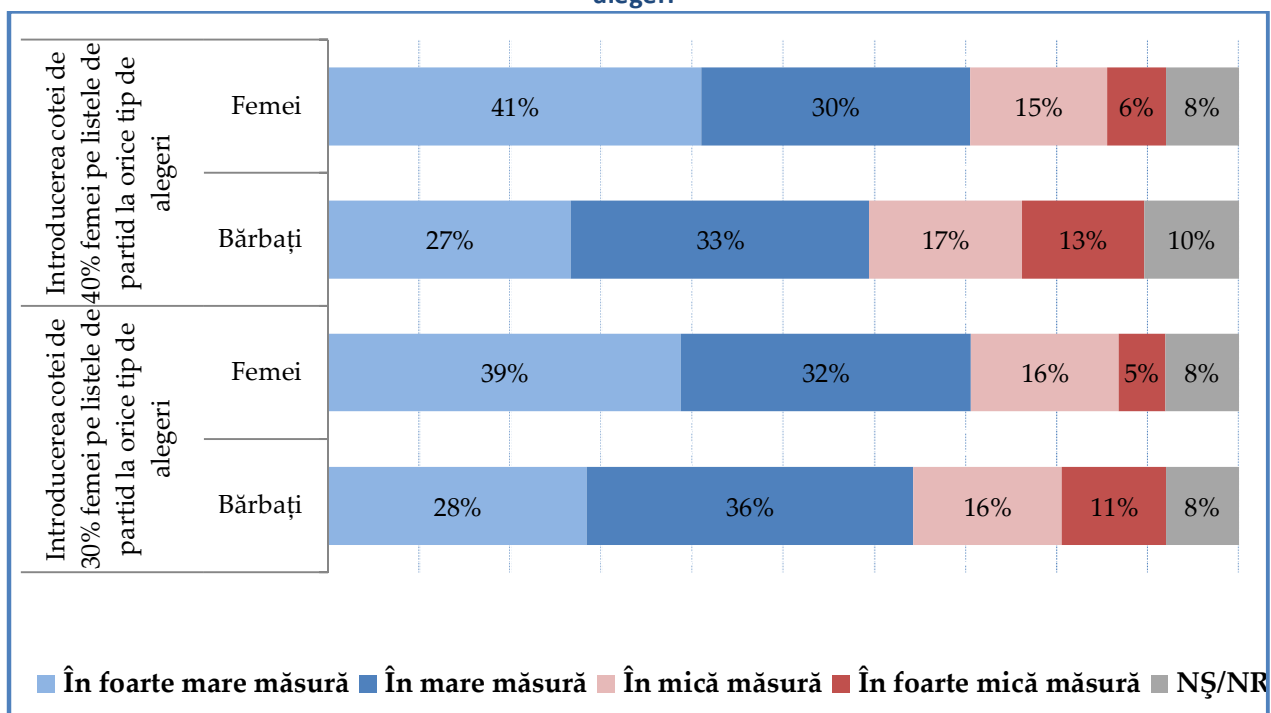
De remarcat totodată ponderea sporită a persoanelor care au întâmpinat dificultăți în apreciere/răspunsuri, cel mai probabil nefiind deloc preocupați de subiect.

Figura 32. Percepții cu privire la gradul de prezență afemeilor în structurile de conducere

De menționat, că marea majoritate a respondenților, atât femei cât și bărbați, se pronunță pentru introducerea cotelor de reprezentare a femeilor pe listele de candidați din partea partidelor, fapt ce ar contribui la redresarea situației cu privire la reprezentarea femeilor în culoarele puterii. De remarcat, că tot mai multe voci susțin chiar și cota de 40%.

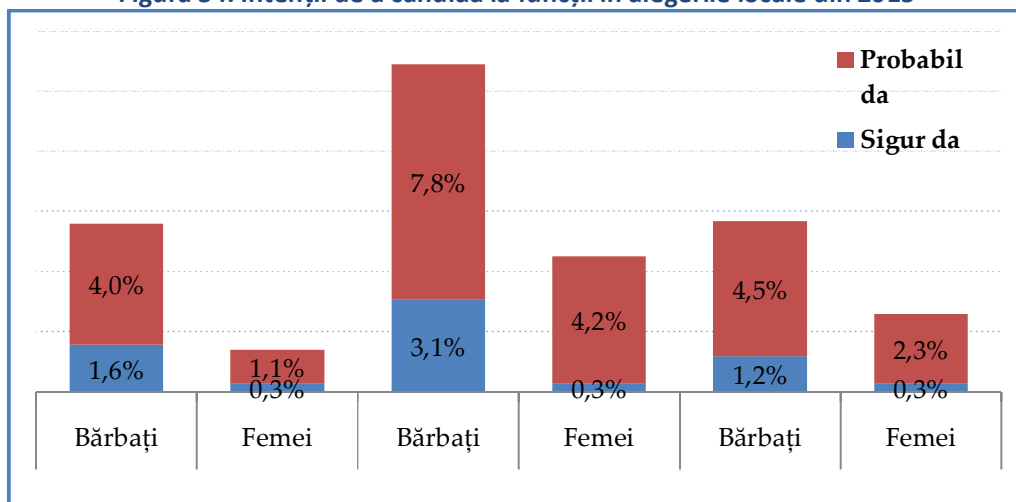
Figura 33. Introducerea cotelor minime de reprezentare a femeilor pe listele de candidați la orice tip de alegeri

Cu toate acestea, cercul vicios pare a rămâne închis, intențiile de participare în lupta electorală în cazul femeilor rămân a fi cu mult sub nivelul înregistrat de bărbați. Astfel, doar 1,4% respondenți au admis că vor candida la alegerile locale, preconizate pentru anul 2015, pentru funcția de primar al localității în care domiciliază, un nivel de patru ori mai redus decât în cazul bărbaților (5,6%).

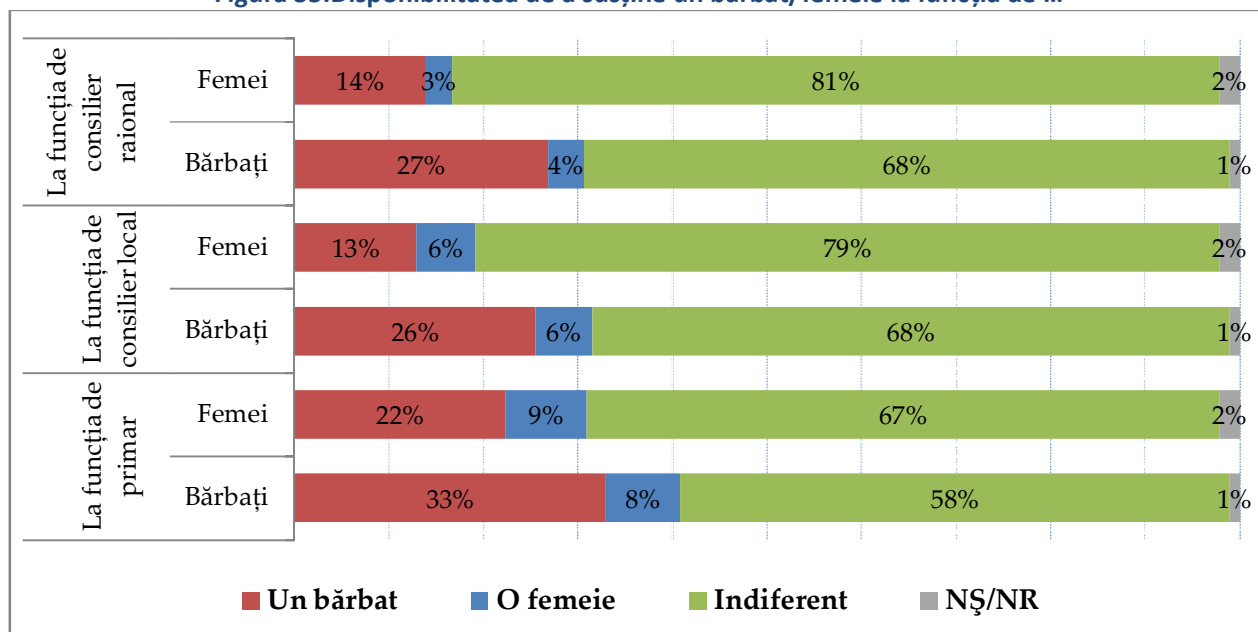
Intenții de a candida la funcțiile de consilieri locali sau raionali au exprimat mai mulți respondenți, iar discrepanța între femei și bărbați, deși s-a redus, rămâne a fi una impresionantă. Se pregătescu o probabilitate sporită să candideze pentru consiliul local 10,9% respondenți bărbați, pentru cel raional 5,7%, în rândul femeilor aceste cifre constituie 4,5% și 2,6%, respectiv.

Figura 34. Intenții de a candida la funcții în alegerile locale din 2015

Disponibilitatea de a susține un bărbat/femeie la funcția de primar și consilier corelează numeric cu genul celor care sunt actualmente la conducere. Marea majoritate a respondenților se declară indiferenți față de genul candidatului, în restul cazurilor, însă, predomină respondenții care ar susține un bărbat.

Figura 35. Disponibilitatea de a susține un bărbat/femeie la funcția de ...

V. Analiza platformelor electorale ale candidaților electorali pentru alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014

Egalitatea de gen este una dintre valorile fundamentale ale oricărei democrații și trebuie să se reflecte în toate domeniile vieții publice și private. Printre altele, vorbind din perspectiva competitorilor electorali, acest lucru înseamnă că femeile trebuie să aibă dreptul și oportunitatea de a alege și a fi alese în poziții decizionale în aceeași măsură ca și bărbații, precum și dreptul la tratament echitabil. Pe de altă parte, dat fiind că partidele politice care se adresează întregii societăți din Moldova prin promisiunile lor electorale, este important ca în oferta electorală a partidelor și concurenților politici și în strategiile și politicile conform cărora va fi guvernată țara după alegeri, să se regăsească în egală măsură interesele și nevoile diverselor categorii de femei și bărbați.

Centrul „Parteneriat pentru Dezvoltare” a reluat și cu ocazia alegerilor parlamentare din 2014 analiza din perspectivă de gen a platformelor electorale ale candidaților electorali, folosind aceeași metodologie dezvoltată pentru alegerile parlamentare din 2010, ceea ce va permite o analiză comparativă, pentru a vedea în ce măsură există evoluții.

Metodologia se bazează pe 13 criterii de analiză¹¹ și pe notarea acestora cu note de la 1 la 10 în funcție de elementele componente ale fiecărui criteriu. Pentru fiecare partid în parte se realizează o medie a punctajelor obținute, iar pe fiecare criteriu de analiză se realizează media punctelor obținute astfel încât să se reliefeze frecvența și greutatea acordată criteriilor de analiză în programele politice ale competitorilor electorali. Sunt analizate următoarele criterii¹²:

1. Angajament pentru reprezentare echitabilă de gen în pozițiile decizionale după alegeri
2. Angajament ferm de a consolida politicile și cadrul instituțional pentru egalitate de gen
3. Specificarea egalității de gen ca valoare susținută politic
4. Egalitate de gen pe piața muncii
5. Politici de sănătate
6. Politici de educație
7. Politici de asistență socială
8. Politici economice sensibile la gen
9. Politici referitoare la pensionari
10. Politici de dezvoltare rurală
11. Proiecte de infrastructură sensibile la gen
12. Politici pentru combaterea violenței domestice
13. Politici antitrafic de persoane

Criteriile au fost alese în 2010 în încercarea de a avea o analiză cât mai completă a integrării egalității de gen în oferta electorală a partidelor politice și a candidaților independenți, care au fost prezenți în alegerile parlamentare anticipate și le utilizăm și în cazul monitorizării alegerilor din 2014, pentru a avea același tip de cercetare.

Primele 3 criterii țin de valorile politice asumate de partid și modul în care sunt puse în practică, așa încât, în afara platformei electorale, am analizat și statutul partidelor, pentru a vedea dacă și

¹¹ Am scos din metodologia folosită la alegerile din 2010 criteriul sistemului de cote, deoarece analiza sistemului de cote □i respectarea lui pe listele electorale ocupă un capitol separat □i special dedicat acestora în analiză.

¹² Metodologia completă este anexată.

cum se reflectă declarațiile politice în realitate. Ultimele 10 criterii țin de politici și ar trebui să se regăsească în oferta electorală a partidelor politice, explicit sau implicit, deoarece:

- **egalitatea de gen pe piața muncii** este o necesitate pentru realizarea *de facto* a egalității de șanse și tratament pentru femei și bărbați. Piața muncii poate fi generatoare de discriminări și inechități: femeile lucrează de obicei în slujbe/domenii mai prost plătite decât bărbații, sunt promovate mai greu, ocupă mai degrabă poziții de execuție și prea puțin poziții decizionale, și, de cele mai multe ori, sunt plătite mai puțin decât bărbații chiar și atunci când este vorba despre muncă de valoare egală.
- **politicile de sănătate** sunt importante pentru egalitatea de gen din 2 perspective: în ceea ce privește angajații din sistemul de sănătate publică și beneficiarii acestui sistem. În primul rând, sănătatea este un domeniu feminizat, majoritatea salariaților fiind femei. Prin urmare, sunt importante condițiile de muncă și salarizarea angajaților. În al doilea rând, femeile sunt beneficiari direcți importanți ai sistemului de sănătate publică, în mod special în ceea ce privește sănătatea reproducerii, dar și beneficiari indirecti, atunci când vorbim despre sănătatea copiilor lor, deoarece cu precădere femeile sunt cele care au copii în grijă sau alte persoane din familie cu probleme de sănătate.
- **politicile de educație**, la fel, pot fi privite din perspectiva angajaților în sistem și ai beneficiarilor. Ca și sistemul de sănătate, sistemul de educație publică este un domeniu feminizat. De asemenea, putem vorbi aici despre femei ca beneficiari direcți, iar statisticile ne arată că, în general, femeile urmează mai multe nivele de educație decât bărbații, dar putem vorbi și despre calitatea lor de beneficiari indirecti, întrucât au în grijă copiii. De asemenea, în acest caz, oferta de educație preșcolară este foarte importantă deoarece, în afară de educația copilului, permite femeii să dispună de timpul necesar pentru a lucra.
- **politicile de asistență socială** sunt analizate din perspectiva stimulentei pentru creșterea natalității, importante pentru o țară unde rata îmbătrânirii populației este ridicată, precum și a familiilor monoparentale, de cele mai multe ori formate din mamă și copii, dar și a familiilor cu mai mulți copii.
- **politicile referitoare la pensionari** sunt privite prin prisma faptului că femeile au o speranță de viață la pensionare mai mare decât bărbații și de multe ori trăiesc mai mult decât soții lor. În același timp, dat fiind că pe piața muncii câștigă mai puțin decât bărbații și tind să-și întrerupă mai des munca pentru concedii legate de creșterea și îngrijirea copiilor, stagiile lor de muncă sunt mai mici, la fel ca și nivelul cotizației la fondul de pensii. Toate acestea conduc la pensii mai mici pentru femei, într-o perioadă a vieții în care acestea sunt cele mai vulnerabile. Prin urmare, politicile referitoare la pensionari sunt importante din perspectivă de gen, pentru a reduce riscul major de sărăcie care amenință femeile din această categorie.
- **politicile economice sensibile la gen** sunt importante din perspectiva încurajării femeilor să devină active și să aibă șanse egale în antreprenoriat și în accesarea de finanțări și credite bancare, precum și asigurarea egalității de șanse și tratament în promovarea în poziții de decizie în sectorul privat.
- **politicile de dezvoltare rurală** sunt un imperativ pentru orice țară. Cu atât mai mult aceasta se referă la Republica Moldova, unde populația rurală este majoritară. Deci, de dezvoltarea zonelor rurale și îmbunătățirea vieții populației de aici depinde progresul întregii țări. Și la nivelul populației rurale majoritare sunt femeile, care, spre deosebire de locuitorii din

zonele urbane, sunt și mai predispuse spre sărăcie și au acces dificil la educație și la servicii de sănătate de calitate.

- **infrastructură sensibilă la gen** este infrastructura care îmbunătățește calitatea vieții și ușurează munca în gospodărie. Aici ne referim la sistemele de alimentare cu apă, canalizare, gazeificare. Impactul unor proiecte de acest fel este mai important pentru femei, deoarece ele sunt cele care fac munca domestică într-o gospodărie, mai ales în mediul rural. De asemenea, o importanță mare o are politica de locuire și infrastructura aferentă.
- **politicile de combatere a violenței domestice** sunt importante pentru femei și copii, deoarece în 90% dintre cazuri, anume ei sunt victimele violenței domestice.
- **politicile antitrafic de persoane** vizează din nou cu precădere femeile, ele fiind majoritatea victimelor traficului de persoane.

Am evaluat 18 partide politice și blocuri electorale și am analizat separat oferta electorală a doi candidați independenți, adică toți candidații electorali care și-au făcut platforma electorală disponibilă online¹³.

Rezultatele analizei

Deși scorurile obținute la evaluarea platformelor partidelor politice sunt ceva mai mari decât în urmă cu patru ani, în continuare există programe electorale ale unor partide politice unde nu am întâlnit nici măcar o dată scris cuvântul "femeie" sau unde singurele referiri la femei se fac doar la eventuala lor calitate de mame.

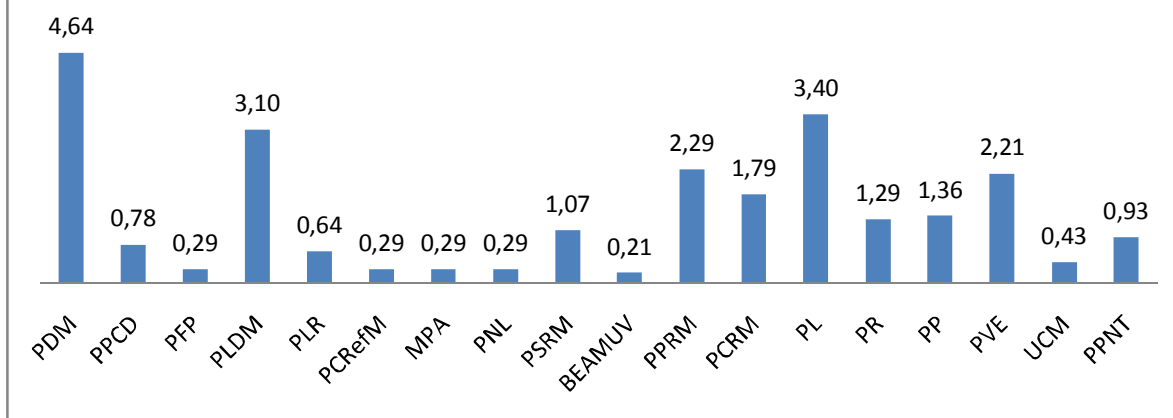
În continuare există partide care tind să considere electoratul, cel puțin în unele domenii de politici, mai degrabă o masă omogenă și nu o diversitate de categorii de cetățeni cu nevoi și interese diferite, care, în cea mai mare parte, sunt formate din femei și bărbați, cu nevoi și interese diverse și diferite.

Și de data aceasta media punctajelor per partid este mică, deși a crescut ușor comparativ cu campania electorală de acum 4 ani. Doar jumătate dintre partidele analizate (9 partide) au medii peste 1, ceea ce înseamnă, desigur, că jumătate dintre partidele analizate au medii între 0,29 și 0,93 (Blocul Electoral Alegerea Moldovei – Uniunea Vamală cu 0,21, Partidul Forța Poporului cu 0,29, Partidul Comunist Reformat din Moldova cu 0,29, Mișcarea Populară Antimafie cu 0,29, Partidul Național Liberal cu 0,29, Uniunea Centristă din Moldova cu 0,43, Partidul Liberal Reformat cu 0,64, Partidul Popular Creștin Democrat cu 0,78 și Partidul Pentru Neam și Țară cu 0,93).

Între 1 și 2 puncte au înregistrat 4 partide: Partidul Socialiștilor din Republica Moldova cu 1,07, Partidul Renașterea cu 1,29, Partidul Patria cu 1,36 și Partidul Comuniștilor din Republica Moldova. Doar 2 partide au obținut o medie între 2 și 3 puncte: Partidul Verde Ecologist cu 2,21 și Partidul Popular din Republica Moldova cu 2,29.

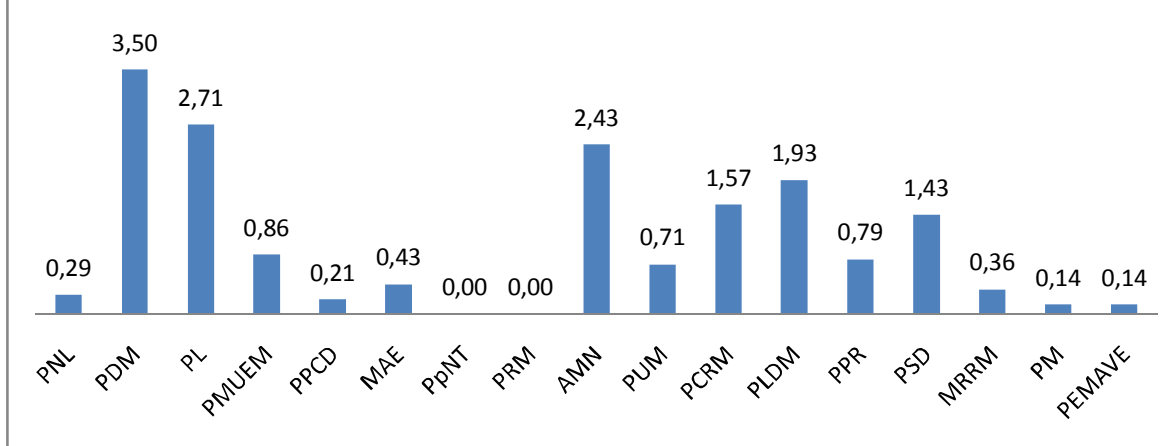
¹³Pe portalul online e-democracy.md sau pe website-ul propriu

Media partidelor din perspectivă de gen 2014

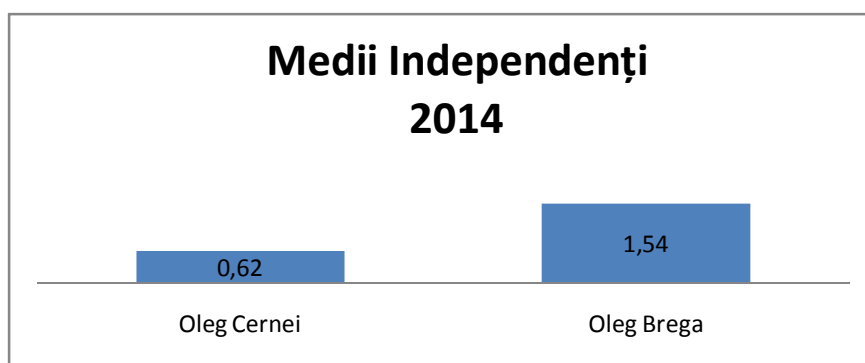
Doar 3 partide au acumulat o medie mai mare de 3 puncte: Partidul Liberal Democrat din Moldova, cu 3,10, Partidul Liberal cu 3,40 puncte și Partidul Democrat din Moldova, cu 4,64 de puncte. În cadrul de analiză folosit, acest lucru înseamnă că doar 3 partide au avut o integrare a perspectivei de gen în platforma electorală de cel puțin 30%.

Media partidelor din perspectivă de gen 2010

Comparând datele cu cele de acum 4 ani, se observă o ușoară îmbunătățire a mediilor candidaților electorali. În alegerile parlamentare din 2010, din 17 partide analizate, cea mai mare medie a fost de 3,50 puncte, doar 6 partide aveau medii peste 1 punct, iar două dintre ele nu au punctat deloc. În plus, este vizibil faptul că partidele care au punctat mai bine în alegerile din 2010 sunt, în general, aceleași care și-au îmbunătățit și anul acesta media (PDM, PL, PLDM).

În ceea ce-i privește pe cei 2 candidați independenți analizați, mediile lor sunt de 1,54 de puncte pentru Oleg Brega și 0,62 puncte pentru Oleg Cernei, în vreme ce acum 4 ani, cea mai mare medie a vreunui candidat independent a fost de 0,23 puncte.

Dacă privim din perspectiva criteriilor folosite pentru evaluare, respectiv domeniile de analiză, constatăm că cele mai prezente componente țin de politicile de educație (3,72 puncte) și egalitatea de gen ca valoare politică (3,5 puncte).

La fel ca la alegerile precedente, **politicile de educație** sunt de mare importanță în campania electorală pentru toți competitorii electorali. Pentru alegerile din anul acesta, însă, educația a punctat aproape dublu comparativ cu cele din 2010 (3,72 puncte în 2014, comparativ cu 2,12 puncte în 2010). Cu toate acestea, la fel ca la alegerile precedente, educația preșcolară este amintită în foarte puține platforme electorale, fiind mai degrabă excepția decât regula. În afară de 3 partide (Partidul Forța Poporului, Partidul Național Liberal și Blocul Electoral Alegerea Moldovei – Uniunea Vamală), celelalte toate vorbesc despre reformarea sistemului de educație, facilitarea accesului la educație și creșterea calității sistemului de educație, însă nu prea se detaliază modalitățile în care își propun să facă acest lucru. La fel, creșterea salariilor profesorilor este o promisiune electorală de serviciu, mai ales dacă ne amintim de promisiunile din campania precedentă. Însă, atunci când vine vorba despre îmbunătățirea și mărirea capacității de cuprindere în educația preșcolară, doar 2 partide amintesc, destul de superficial, despre acest lucru (PDM și PLDM). O încadrare mai mare a copiilor de vârstă preșcolară în astfel de unități de învățământ are un important impact asupra femeilor, căci ele sunt în majoritate covârșitoare cele care se ocupă cu creșterea și îngrijirea copiilor de vârstă preșcolară. Odată ce această sarcină se reduce, femeile vor avea mai mult timp să se ocupe de interesele lor strategice: de a (re)intra pe piața muncii, de a-și continua sau perfecționa educația, de a (re)deveni active social, deci, de a-și clădi independența socială și economică. De asemenea, doar se amintește despre necesitatea adecvării domeniilor de educație profesională și superioară la nevoile existente pe piața muncii.

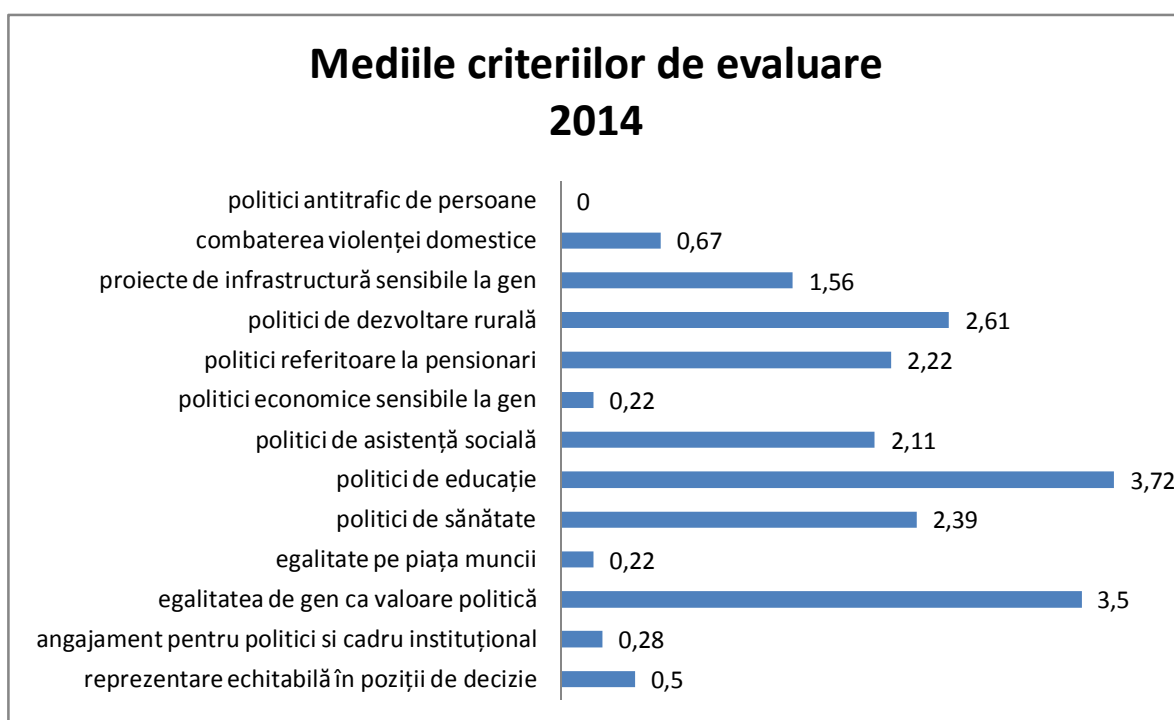
Și în acest caz impactul este important pentru femei. Se știe, că femeile care se înscriu și termină forme de învățământ superior sunt mai multe decât bărbați, dar lucrurile acestea nu se văd la fel în pozițiile pe care le ocupă și salariile pe care le iau.

Egalitatea de gen ca valoare politică¹⁴ este a doua cea mai prezentă componentă a analizei în statutele și platformele electorale ale partidelor politice, cu o medie de 3,5 de puncte. Însă, punctajul ar fi ceva mai scăzut dacă nu am fi luat în calcul angajamentul pentru respectarea drepturilor omului din statutele partidelor politice și/sau din platformele lor electorale. Chiar și în cazul unuia dintre cei 2 candidați independenți, Oleg Brega, analiza arată că acesta favorizează în

¹⁴Egalitatea de gen ca valoare politică asumată a fost analizată ca atare și din perspectivă respectării drepturilor omului ca valoare politică susținută de partid, considerând că drepturile femeilor se subsumează drepturilor omului.

egală măsură egalitatea de gen ca valoare politică și reprezentarea echitabilă pentru femei și bărbați în poziții decizionale. Din nou, însă, este vorba despre declarații politice mai degrabă, care din păcate nu sunt dublate de strategii și planuri de acțiune.

Politicile de dezvoltare rurală au o pondere importantă în economia majorității ofertelor electorale, așa cum era de așteptat, și așa cum s-a întâmplat și la alegerile precedente, iar în cadrul analizei din perspectivă de gen, au ajuns la o medie de 2,61 puncte. Cu toate acestea, în nici un program electoral nu sunt nici măcar menționate femeile din mediul rural și nevoile sau interesele lor. Acest lucru se întâmplă în condițiile în care peste 51% din populația rurală a Moldovei este formată din femei, dar constituie doar 44% din forța de muncă ocupată în agricultură și conduc doar 36% din exploatațile agricole, care în general sunt mai mici (în medie, bărbații administrează 1,21 hectare, comparat cu 0,86 hectare administrate de femei), deși consumă un volum de timp similar cu bărbații în cadrul activităților agricole din exploatație, atât zilnic, cât și în timpul anului¹⁵.

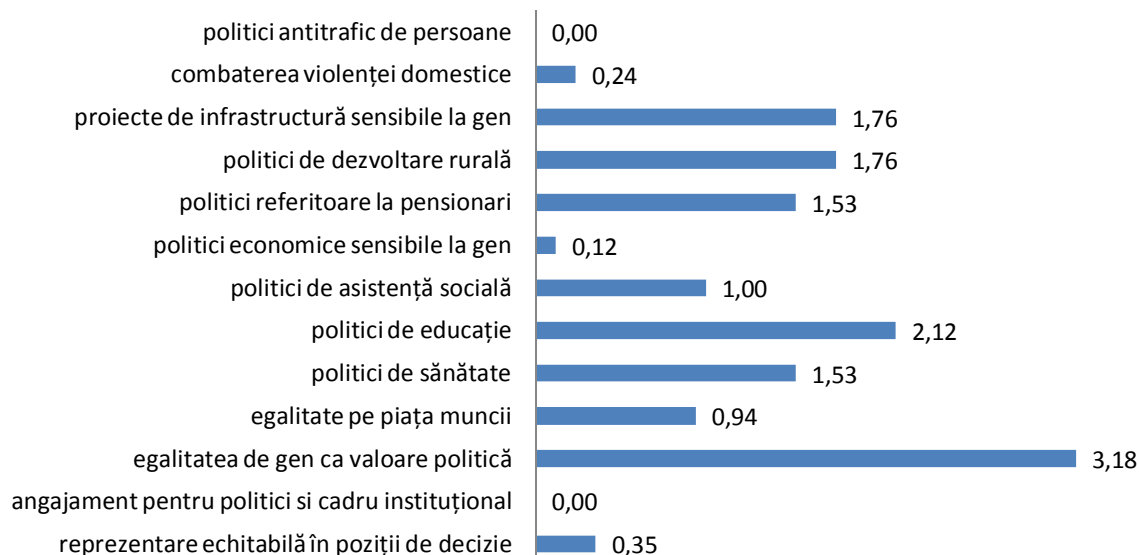

Cu o medie de 2,39 puncte, urmează **politicile de sănătate**, dar niciun competitor electoral nu aduce vreodată în discuție chestiuni legate de sănătatea reproducerii, inclusiv măsuri de planificare familială, iar prevederile despre sănătatea mamei și copilului sunt enunțate doar de 3 oferte electorale (PDM, PL și PPRM). Asta, în contextul în care datele statistice arată că anual în Republica Moldova se întrerup aproximativ 15 mii de sarcini, iar 10% din totalul sarcinilor întrerupte se întâmplă la minore.¹⁶ În schimb, toți se laudă că vor putea crește salariile lucrătorilor în domeniul sănătății, fără a indica foarte clar cum vor face acest lucru. Din nou este vorba despre un domeniu de activitate feminizat, ca și educația, care este foarte ușor de folosit pentru promisiuni electorale neacoperite de strategii și reforme concrete.

¹⁵ Conform datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova – "Portret statistic al femeilor și bărbaților în Republica Moldova", 2013, disponibil online <http://goo.gl/dpD01f>

¹⁶ "Monitorul Social. Sănătatea Reproducerii: Beneficiu individual și colectiv", Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale Viitorul, 2014, disponibil online <http://goo.gl/aBxFPL>

Mediile criteriilor de evaluare 2010

În ceea ce privește **politicile referitoare la pensionari**, un criteriu de analiză cu o medie de 2,22 puncte, niciun partid nu vorbește foarte clar despre reforma sistemului de pensii, cu excepția PL, care amintește de posibilitatea privatizării parțiale a sistemului de pensii și apariția pensiilor private. Toate partidele însă promit mărirea pensiilor, din nou fără să explice cum ar putea face acest lucru și din ce fonduri, cu atât mai mult cu cât de câțiva ani se discută public despre faptul că sistemul de asigurări sociale și pensii este pe cale să intre în colaps odată cu micșorarea populației ocupate și cu creșterea numărului de pensionari. Și, mai ales, niciun partid nu folosește măcar cuvântul "femei" în acest context, deși în 2013 în Moldova, în cazul populației care a depășit vârsta aptă de muncă, ponderea femeilor este de 69,5% comparativ cu 30,5% pentru bărbați, iar din total pensionarilor aflați la evidența asigurărilor sociale, 66% sunt femei. În funcție de categoria pensionarilor, ponderea femeilor variază de la 72% în cazul beneficiarilor de pensii de urmaș, 71% sunt pensionare la limită de vârstă, și până la 50% femei fac parte din grupul beneficiarilor de pensii de dezabilitate¹⁷.

Politicile de asistență socială (2,11 puncte) sunt discutate mai ales prin prisma creșterii alocațiilor pentru nașterea copiilor, adică, teoretic, a creșterii natalității. Despre familiile monoparentale, de exemplu, nu se vorbește în nici o platformă politică. Se creează impresia, că partidele nu au strategii coerente pentru creșterea natalității, una dintre cele mai răspândite prevederi fiind aceea de a majora alocația la nașterea copiilor. Niciun partid nu vorbește despre un plan integrat care să cuprindă facilități pentru creșterea și îngrijirea copiilor, cuplate cu concediu parental flexibil și modalități de (re)integrare a mamelor pe piața muncii. Ba mai mult ca atât, Partidul Renaștere vorbește despre "Crearea condițiilor prielnice pentru educarea complexă a copiilor

¹⁷ "Portret statistic al femeilor și bărbaților în Republica Moldova", Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova 2013, disponibil online <http://goo.gl/dpDo1f>

preșcolari în sânul familiei”, iar Uniunea Centristă din Moldova despre creșterea indemnizației mamelor care cresc copii până la vârsta de 8 ani, indiferent de venitul familiei, încurajând astfel femeile să nu reintre pe piața muncii. În platforma politică a Partidului Comuniștilor din Republica Moldova se spune ”Familia cu doi copii va deveni o normă socială”, abordare care ne îngrijorează, căci atunci tot ceea ce va fi în afara acestei norme riscă să fie penalizat, cel puțin din punct de vedere social. Aceste prevederi ne arată că partidele nu pot să vadă femeile dincolo de rolul lor ca mame, ba chiar se riscă pierderea individualității femeilor și instrumentalizarea lor pentru creșterea natalității cu orice preț. Femeile cu copii sau care își doresc copii sunt mai mult decât mame, și, desigur, există femei care nu pot sau nu doresc să aibă copii ceea ce nu le face cetățeni de mâna a doua.

Proiectele de infrastructură se află cam la mijlocul clasamentului, cu o medie de 1,56 puncte, mai puține decât la alegerile precedente și pe o poziție mai slabă. Politica spațiului locativ nu este abordată decât tangențial și, bineînțeles, că acolo unde apare, este în legătură cu familiile tinere și cu mulți copii. La aceste alegeri se vorbește mai mult despre infrastructura de transport (drumuri) și mult mai puțin despre alimentare cu apă, canalizare și gazeificare.

Următorul criteriu este oarecum o surpriză, căci la alegerile trecute abia era amintită ca problematică, însă de data aceasta a acumulat o medie de 0,67 puncte. Cu toate acestea, problematica ce ține de **combaterea violenței domestice** în continuare nu intră pe agenda de priorități a concurenților electorali. Doar aceleași 2 partide (PDM și PLDM) care au amintit de această idee la alegerile din 2010, de data aceasta dezvoltă ceva mai mult domeniul respectiv, vorbind despre promovarea ordinului de restricție. Însă, nici în prezent nu se vorbește despre acțiuni integrate de răspuns rapid pentru cazurile de violență, asigurare de adăposturi, programe psihologice pentru victime și pentru agresori etc.

Angajamentul pentru reprezentare echitabilă în poziții de decizie ajuns la o medie de 0,28 puncte, căci doar 2 partide (PDM și PVE) își asumă în statutul partidului și mai puțin în platformele electorale prevederi care vorbesc despre reprezentarea echilibrată a femeilor și bărbaților în poziții de decizie și despre un sistem de cote de reprezentare. Un singur partid (PDM) își ia oarecare angajamente în legătură cu dezvoltarea politicilor de gen și cadru instituțional care să susțină planificarea și implementarea acestor politici, însă referirile sunt foarte sumare. Această abordare ne face să credem că este vorba doar despre declarații pentru care există foarte puține șanse să se vadă în realitate.

Egalitatea de gen pe piața muncii și politicile economice sensibile la gen sunt la egalitate de puncte, fiecare având câte 0,22 puncte. Dacă în ceea ce privește politicile economice sensibile la gen cunoaștem faptul că sunt puțin (re)cunoscute ca fiind necesare de partidele politice analizate și un singur partid (PLDM) vorbește despre dezvoltarea unor programe de creditare speciale pentru femeile antreprenoare, a fost o surpriză că doar 2 partide (PDM și PL) au atins tangențial câteva chestiuni legate de egalitatea de gen pe piața muncii, vorbind ca atare, doar despre concept, fără a detalia în niciun fel. Și acest lucru se întâmplă în contextul în care, în 2013, deși ponderea femeilor în totalul populației ocupate este aproape egală cu cea a bărbaților, 49,7% femei și 50,3% bărbați, rata de ocupare în rândul femeilor este de doar 36,5%, în comparație cu 40,6%, rata de ocupare a bărbaților. Datele arată că rata de ocupare a femeilor cu copii scade treptat în funcție de numărul de copii și de vârsta copilului/copiilor, astfel încât se ajunge ca în cazul persoanelor cu copii de până la doi ani, rata de ocupare să fie de doar 15,3% la femei, comparativ cu 53% la bărbați. Tot în

2013, femeile din Republica Moldova câștigau în medie cu 13% mai puțin decât bărbații, iar în anumite sectoare diferența este și mai mare (25,5% în activitățile financiare)¹⁸.

Politicile antitrafic de persoane nu sunt abordate de nici un competitor electoral nici cu ocazia acestor alegeri, așa cum s-a întâmplat și în alegerile din 2010, deși Republica Moldova este una dintre țările de origine ale victimelor traficului de persoane, care sunt în majoritate covârșitoare femei.

Prin urmare, deși lucrurile la capitolul integrarea perspectivei de gen în oferta electorală de la ultimele alegeri parlamentare (2014) par să stea ceva mai bine decât la alegerile din 2010, remarcăm, totuși, că nu pare să existe o abordare sistemică a partidelor în ceea ce privește integrarea nevoilor și intereselor diverselor grupuri de femei și de bărbați, cetățeni ai Republicii Moldova. Încă o dată ni se demonstrează faptul că vorbele sunt foarte ușor de spus, dar că este mult mai dificil să prioritizezi, să planifici și să pui în practică politicile necesare pentru susținerea prin acțiuni a declarațiilor politice. Iar atunci când este vorba despre egalitate de gen, este foarte ușor ca lucrurile să nu treacă dincolo de nivelul declarativ, așa cum am văzut-o de fiecare dată.

¹⁸ Conform datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova – ”Portret statistic al femeilor și bărbaților în Republica Moldova”, 2013, disponibil online <http://goo.gl/dpDolF>

Concluzii

- Scrutinul parlamentar din 30 noiembrie 2014 nu a introdus careva tendințe cardinal noi în ceea ce privește participarea femeilor în procesul electoral. Remarcăm, totuși, că în aceste alegeri a fost înregistrat cel mai înalt nivel de prezență al femeilor pe listele de candidați;
- Nivelul de prezență a femeilor pe listele de candidați rămâne a fi foarte diferit de la partid la partid, fiind cuprins în limitele între 16,5% și 48,9%. Totodată menționăm că, pentru prima dată din perioada monitorizărilor de acest gen, nu a fost înregistrat nici un candidat independent femeie;
- Nu există date care ar fundamenta concluzii obiective despre măsura în care prezența femeilor pe listele de candidați este relaționată cu prezența femeilor în rândul membrilor de partide. De menționat, că structurile de partide, cel puțin la câteva dintre partidele parlamentare, sunt puternic dominate de bărbați;
- Unele partide parlamentare, în special PLDM și PDM au majorat vizibil prezența femeilor pe liste, în schimb PL și PCRM au avut o evoluție mai puțin constantă în acest sens. PSRM este partidul parlamentar cu cea mai mică prezență a femeilor în rândul candidaților;
- Indicatorii privind plasarea pe liste rămân a fi în defavoarea femeilor, în pofida faptului că scrutinul din 2014 înregistrează cea mai înaltă prezență a femeilor în pozițiile din fruntea listei (primele 5 și primele 10);
- Poziționarea candidatelor de-a lungul listei capătă variații un pic mai reduse, fiind în mare parte constante de la scrutin la scrutin;
- Modificările pe liste pe parcursul campaniei electorale nu au implicat schimbări majore în nivelul general de prezență al femeilor. Totodată, schimbările în plasarea de-a lungul listei sunt semnificativ în defavoarea femeilor, care sunt mutate de pe decilele doi și trei către a doua parte a listelor, ceea ce într-un final a contribuit simțitor la reducerea numărului de femei în parlament;
- În pofida numărului maxim de femei pe listele candidaților, nivelul pierderilor de gen a crescut;
- Analiza de conținut a producției mediatică televizate oferă date care consolidează concluzia că frecvența femeilor în media în perioada campaniei electorale este mult sub nivelul prezenței acestora pe listele candidaților;
- Datele colectate indică faptul că atât partidele politice, cât și instituțiile media (într-o măsură poate chiar mai pronunțată) promovează o prezență disproporțională a genurilor în produsele media;
- Disproporționalitatea genurilor în producția mediatică se manifestă atât în plan cantitativ (număr de apariții), cât și calitativ. Astfel, femeile, de cele mai multe ori, apar în emisiuni concentrate în orele de audiență minimală;
- Femeile au contribuit la finanțarea campaniei electorale la un nivel nepotrivit de mic comparativ cu prezență lor pe listele de candidați. Acest lucru ar putea să semnifice lipsa corelației între aportul financiar și nivelul de promovare, dar datele despre sponsorizări ale partidelor trezesc multe semne de întrebare, astfel încât evităm concluziile dictate de cifrele disponibile;
- Nu există nici o relație între prezența femeilor și contribuția financiară a acestora în cazul diferitor partide;

- Averile candidaților femei declarate pentru anul 2013 sunt mult mai modeste comparativ cu cele ale bărbaților, discrepanțele fiind mult mai mari decât chiar cele „tradiționale” constatate în câmpul muncii sau în cazul pensiilor;
- Analizele realizate până în prezent se pronunță în defavoarea percepțiilor precum că femeile au mai puține șanse de a accede în parlament pe motiv că alegătorii ar evita să le acorde vot de încredere. Studiul demonstrează că la alegerile unde este aleasă o persoană concretă (primar) pierderile de gen sunt mai mici decât în cazul listelor de persoane (consilii, parlament);
- Femeile participă mai activ la alegeri (în calitate de alegători), punând la îndoială opinia, precum că electoratul feminin este mai puțin implicat/interesat/activ;
- Opiniile generale despre prezența femeilor la conducere, deși conțin elemente „masculinizate”, în mare parte sunt neutre, iar măsurile de discriminare pozitivă pentru a încuraja o prezență mai mare a femeilor în politică, cum ar fi cotele obligatorii, sunt susținute de majoritatea alegătorilor;
- Și, totuși, problema persistă, iar cercul vicios, în care se încadrează procesele date rămâne a fi închis. Femeile în continuare manifestă mai puține ambiții de a intra în lupta pentru funcții electivă, cel puțin, pentru structurile administrațiilor locale sau de nivelul 2.

Concluzii cu privire la conținutul platformelor electorale:

- La fel ca la alegerile parlamentare din 2010, un singur partid (PDM) și un singur candidat independent (Oleg Brega) vorbesc sumar despre susținerea reprezentării echilibrate a femeilor și bărbaților în poziții de decizie, și, tangențial, PDM atinge și necesitatea existenței unor politici de gen.
- Pe de altă parte însă, egalitatea de gen ca valoare politică directă sau subsumată respectării drepturilor omului, este prezentă în statutul și/sau programele electorale a 8 partide (PDM, PFP, PLDM, MPA, PNL, PPRM, PL, PVE), demonstrând încă odată că declarațiile politice sunt cel mai ușor de făcut.
- Ca și în cazul alegerilor din 2010, analiza din perspectivă de gen a ofertelor electorale ale partidelor, redă aceeași tendință de a trata femeile aproape în totalitate în calitate de mame și în foarte strânsă legătură cu rolul lor în familie. În plus, există platforme electorale, care, deși vorbesc despre creșterea, educarea și îngrijirea copiilor, nici măcar nu pomenesc despre femei sau mame, de parcă copiii s-ar susține singuri sau ar fi susținuți de stat! Și, la fel ca în 2010, cele mai frecvente chestiuni care apar în oferta electorală sunt în legătură cu sănătatea mamelor și a copiilor, indemnizații pentru naștere și pentru creșterea copilului, facilități legate de sănătate, educație, prevederi pentru creșterea natalității etc.
- Ideea că în viziunea partidelor femeile nu au alte roluri decât cele din spațiul privat, și în special acela de mamă, este întărită și de faptul că, în ceea ce privește piața muncii și politicile economice, doar două partide (PDM și PL) amintesc, foarte sumar, de necesitatea unor intervenții din perspectivă de gen. Putem presupune că acest lucru se întâmplă pentru că Moldova are un cadru legislativ bine definit în ceea ce privește egalitatea de șanse pentru femei și bărbați. Pe de altă parte, datele statistice ne arată că realitatea este foarte diferită. Legislația este foarte importantă, însă mecanismele de punere în practică a legislației durează și au nevoie de resurse constante. De asemenea, pentru ca egalitatea de șanse și tratament pentru femei și bărbați să devină realitate, este nevoie de o serie de politici publice integrate care să stimuleze creșterea natalității, însă să permită femeilor să-și urmeze și interesele

strategice de gen, de a deveni persoane active și independente din punct de vedere social, economic și politic.

- Dezvoltarea rurală se află printre prioritățile declarate ale majorității partidelor politice analizate, însă nici unul nu pune și femeile în acest context, deși peste 51% din populația Republicii Moldova care trăiește în mediul rural este formată din femei.
- Pensionarii și sistemul de pensii apar în aproape toate ofertele electorale ale partidelor, căci toate partidele cunosc faptul că persoanele vârstnice constituie unul dintre grupurile de populație care își exercită cu regularitate dreptul de vot. Pe de altă parte, persoanele vârstnice și pensionarii sunt categoria cu unul dintre cele mai mari riscuri de sărăcie din Republica Moldova. Deși aproape toate partidele vorbesc despre creșterea susținută a pensiilor¹⁹, problemele structurale ale sistemului de pensii și impactul de gen al acestuia nu sunt considerate, iar femeile ca atare nici măcar nu sunt amintite, deși în 2013 în Moldova, ponderea femeilor în categoria populației vârstnice și în categoria pensionarilor este mai mare decât ponderea bărbaților.
- Combaterea violenței domestice apare în programele politice a doar două partide (PDM și PLDM), unde se vorbește, însă foarte succint, despre această problemă, deși în 2011 în Moldova 7 din 10 femei din mediul rural și 6 din 10 femei din mediul urban au suferit de cel puțin una din formele de violență (psihologică, fizică, sexuală sau economică) din partea soțului/partenerului²⁰. La fel ca în 2010, nici în 2014 traficul de persoane nu se află printre prioritățile vreunui partid politic, deși Moldova continuă să fie țară de origine pentru victimele traficului de persoane.
- În concluzie putem afirma că, deși integrarea perspectivei de gen în platformele electorale ale partidelor politice pare să fie ceva mai consistentă decât la alegerile din 2010, cu o variație de la 0.21 la 4,64 puncte dintr-un total de 10, oferta electorală din anul 2014 e tot la un nivel scăzut în ceea ce privește respectarea principiilor egalității de gen și a considerării în egală măsură a nevoilor și intereselor diverselor categorii de femei și bărbați, ba mai mult chiar, femeia pare să fie doar mamă sau doar "instrumentul prin care se nasc copii" pentru multe dintre partidele politice.
- Nici un partid nu oferă o perspectivă coerentă și sistematică de abordare a egalității de gen prin propuneri de politici integrate, care să garanteze o asumare deplină a problematicii și o înțelegere a faptului că electoratul nu poate fi tratat ca o masă omogenă de cetățeni și că ofertele electorale nu pot fi tratate precum niște itemi dintr-o listă care trebuie bifați.
- Încă o dată ne convingem că, deși egalitatea de gen constituie un drept fundamental al tuturor cetățenilor și o valoare esențială în orice democrație, este nevoie ca recunoașterea legală să fie dublată de aplicarea lui *de facto* la nivelul tuturor aspectelor societății, iar acest lucru ar trebui să se regăsească și în platformele politice și electorale ale partidelor, ca o garanție de punere în practică.

¹⁹Partidele promit majorări de pensii, de salarii, de beneficii, de asistență, dar, în general, nu specifică și sursele de finanțare, ceea ce sugerează promisiuni electorale nerealiste.

²⁰ „Violențafată de femei în familie în Republica Moldova”, Chișinău, 2011, disponibilă online <http://goo.gl/SQY5JW>

ANEXA : Criterii de evaluare a dimensiunii de gen în platformele electorale

Nr.	Criterii de evaluare	Punctaj maxim	De căutat în:	Explicații
1	Angajament pentru reprezentare echitabilă de gen în pozițiile decizionale după alegeri	10	* platforma electorală	Se vor căuta informații despre: * existența unor prevederi despre asigurarea reprezentării echilibrate a femeilor și bărbaților la nivel de miniștri, viceministri, șefi ai agențiilor naționale (3 p) * prevederi despre asigurarea reprezentării echilibrate a femeilor și bărbaților în comisiile și delegațiile parlamentului (3 p) * prevederi despre instituirea mecanismelor legale (de exemplu a cotelor de până la 40%) de reprezentare echilibrată a femeilor și bărbaților în structurile decizionale (4 p)
2	Angajament ferm de a consolida politicile și cadrul instituțional pentru egalitate de gen	10	* platforma electorală	Se vor căuta informații despre: * prevederi despre consolidarea implementării strategiei guvernamentale pentru egalitatea de gen în MD (de exemplu: creșterea finanțării) (3p) * prevederi despre consolidarea cadrului instituțional de implementare a politicilor de gen (de ex: Agenția Națională pentru Egalitate de Gen, Avocat Parlamentar pentru Egalitate de Gen), (3p) * prevederi privind finanțarea de lungă durată și consecvență a politicilor de egalitate de gen. (4p)
3	Specificarea egalității de gen ca valoare susținută politic	10	*statut *platforma electorală	Se vor căuta informații despre: * susținerea egalității de gen apare ca atare în vreunul dintre documentele partidului (6 p) * respectarea drepturilor omului ca valoare politică susținută de partid (considerând că drepturile femeilor se subsumează drepturilor omului) (4p)

4	Egalitate de gen pe piața muncii	10	*platforma electorală	Se vor căuta informații despre: * plata egală pentru muncă de valoare egală (3p) * egalitate de șanse și tratament la angajare, promovare - în raporturile de muncă în general (3p) * specificații despre concediul parental și finanțarea lui (3p) * existența unei abordări coerente a problematicii (1p)
5	Politici de sănătate	10	*platforma electorală	Se vor căuta informații despre: * acces universal la servicii de sănătate de calitate (1p) * îmbunătățirea sănătății materne și a copiilor (3p) * specificații despre sănătatea reproducerii (3p) * îmbunătățirea situației angajaților din sistemul de ocrotire a sănătății ²¹ - condiții de muncă și salarizare (3p)
6	Politici de educație	10	*platforma electorală	Se vor căuta informații despre: * acces universal la educație de calitate (1p) * oferta de educație și infrastructură educațională pentru preșcolari (creșe și grădinițe) – (3p) * îmbunătățirea statutului și a condițiilor de muncă ale angajaților din educație ²² - salariu și infrastructură (3p) * corelarea formării profesionale cu nevoile existente pe piața muncii (3p)
7	Politici de asistență socială	10	*platforma electorală	Se vor căuta informații despre: * specificații legate de susținerea/ facilități acordate familiilor monoparentale (4p) * specificații legate de susținerea/ facilități acordate familiilor cu mai mulți copii/care îngrijesc persoane cu dezabilități (4p) * existența unui plan de acțiune pentru creșterea

²¹Domeniul ocrotirii sănătății este unul feminizat, majoritatea angajaților din sistemul public de ocrotire a sănătății fiind femei.

²²Domeniul educației este un domeniu feminizat, majoritatea angajaților fiind femei.

				natalității (2p)
8	Politici economice sensibile la gen	10	*platforma electorală	Se vor căuta informații despre: *specificații legate de promovarea antreprenoriatului în rândul femeilor (programe de instruire) (2 p) * facilități pentru obținerea creditelor /finanțării pentru dezvoltarea afacerilor inițiate de femei (3 p) *amendarea legislației pentru a încuraja promovarea femeilor în poziții decizionale în sectorul privat (3 p) * introducerea de noi date/ cercetări despre tendințele sectorului de afaceri prin perspectiva de gen (2 p)
9	Politici referitoare la pensionari ²³	10	*platforma electorală	Se vor căuta informații despre: * creșterea pensiilor/ajustarea lor cu inflația (3p) * facilități acordate pensionarilor (3p) * poziția legată de creșterea/egalizarea vârstei de pensionare pentru femei și bărbați (3p) * corelarea politicilor legate de pensionare cu politicile de pe piața muncii ²⁴ - (1p)
10	Politici de dezvoltare rurală ²⁵	10	*platforma electorală	Se vor căuta informații despre: * politici de ocupare pentru populația din mediul rural (3p) * politici de reformare/revitalizare a agriculturii (3p) * specificații distincte legate de femeile din mediul rural (2p) *șanse egale de acces la servicii de educație și sănătate de calitate pentru populația rurală și urbană (2p)

²³ Rata sărăciei este mai mare la femeile în vârstă/pensionate

²⁴ Diminuarea decalajului de salarizare dintre femei și bărbați pe piața muncii înseamnă diminuarea decalajului de contribuții la sistemul de pensii, deci diminuarea decalajului dintre pensiile femeilor și bărbaților.

²⁵ Femeile din mediul rural sunt mai vulnerabile în fața sărăciei decât cele din mediul urban. De asemenea, au acces mult mai dificil la educație și servicii de sănătate.

11	Proiecte de infrastructur ă sensibile la gen	10	*platforma electorală	Se vor caută informații despre: * politica de locuire - construcția de locuințe si facilitați acordate familiilor tinere, monoparentale și cu mai mulți copii (3p) * procentul de proiecte de infrastructura rutieră comparativ cu cele de alimentare cu apă, canalizare și gazeificare (3p) * specificații despre îmbunătățirea infrastructurii de sănătate (2p) * specificații despre îmbunătățirea infrastructurii de educație (2p)
12	Politici pentru combaterea violenței domestice	10	*platforma electorală	Se vor caută informații despre: * introducerea ideii de combatere a violenței domestice (2p) * în funcție de detalierea politicii (maxim 8p)
13	Politici antitrafic de persoane	10	*platforma electorală	Se vor caută informații despre: * introducerea ideii de politică antitrafic de persoane (2p) * în funcție de detalierea politicii (maxim 8p)